

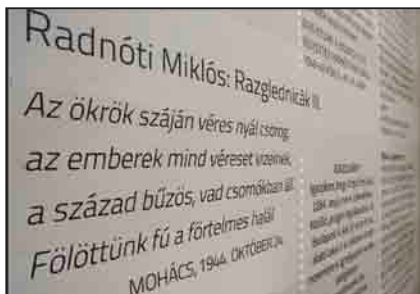
BUDAPEST

A VÁROSLAKÓK FOLYÓIRATA

2015/5

Sebestyén László felvétele

TARTALOM

	DÉL	
◀	Mézelixír <i>Horváth Júlia Borbála</i>	2
	ÖTVEN ÉV Hová tűnt a lóverseny sármja? <i>Csontó Sándor</i>	4
◀	Újra szól a Magyar Rádió! <i>Falus László</i>	6
	TÁRGYESÉT Köbcsi meg a felpolcolt történelem <i>Buza Péter</i>	8
	Tempelhof esete Berlinnel <i>Tosics Iván</i>	10
	ZUGLÓ ÉS A VILÁG Központ tranzitban <i>Somogyi Krisztina</i>	13
	Simplicissimus Budapestje	16
◀	Családi élménypark a Ligetben <i>Csontó Sándor</i>	18
	Egy kiállítás margójára <i>Kassai Ferenc</i>	20
	A NAGY HÁBORÚ Májusi mozinap <i>Bedő József</i>	22
◀	Kávéház-forradalom <i>Szántó András</i>	24
	„Barátaim a fűben, Barátaim a fűben” <i>Tandori Dezső</i>	28
	A haza reménytelen ügye <i>Zappe László</i>	28
	Pest-Buda két arca	30
◀	Minden fűszál muzsikál	30
	Hát azt meg honnan vegyek?	30
	A természet igézete	31
	Az év fajainak felvonulása	31
◀	Elhangzó kiállítás	31
	ÉTKEZÉSI ÍRÓ Járdacsárda <i>Jolsvai András</i>	32

BUDAPEST legnagyobb attrakciója a Duna. Ha nem hiszik, nyissák meg találomra bárhol a Fortepan fényképekkel teli honlapját, és kezdjék el lapozgatni. Mintha egy évszázadon át mindenki arra törekedett volna, hogy a parton örökítse meg szeretteit és önmagát. Százezrével készültek fotók a hidakon, a rakpartokon, a kikötőpontonokon és a vízhez lefutó lépcsőkön. Rajtuk mosolygós emberek, akiknek a szél borzolja a haját, és látszik a tekintetükön, hogy már a folyó közelsége, a meghitt csobogás is messzire űzi a gondjaikat.

Mintha Budapesten olyan könnyű volna lejutni a vízhez! De hát nem az, évtizedek óta nem. Hiszen az egykori rakpartok a város legfőbb észak-déli közlekedési főútvonalául szolgálnak, hajnaltól éjszakáig összefüggő kocsisor araszol rajtuk, és olykor halált megvető bátorság szükségeltetik ahhoz, hogy a gyalogos a zebrán megpróbáljon átvágni az egymásba érő lökhárítók között. Ha pedig sikerül, az öröm akkor is felettébb kétes: hiszen az a szűk, kikövezett sáv, amely a vízparton fogadja, mindössze karnyújtásnyira van a benzingőzt lehelő autófolyamtól.

Fél évszázada küzd Budapest azzal a problémával, hogy hogyan lehetne visszahódítani a városnak a Duna partját. A centenáriumra készülődve, azaz negyvenöt évvel ezelőtt már arról készültek tervek Finta József rajzasztalán, hogy a feléledőben lévő szállodasor előtt miként lehetne újra korzót nyitni, teraszrendszerrel fedni a rakpartot és így kijutni a víz fölé. A folyóra épített volna a 96-os expo, majd a 2010-es Európa Kulturális Fővárosa pályázat is: gyalogoshidat, kilátótornyot, mesterséges szigetet szült a tervezői fantázia, ám egyik elképzelésből sem lett semmi.

Pedig hogy mekkora a vágy a budapestiekben, hogy valamiképpen odaférközzenek a Pest és Buda között lustán hömpölygő Dunához, azt fényesen bizonyítja a Bálna karrierje. Meglehet, az egykori Közraktárakból kialakított, hányatott sorsú épületkomplexum belül kong az ürességtől, de a vízre néző kávézók teraszai a tavasz első pitymallatától az első hóesésig zsúfolásig vannak vendégekkel. A Nehru-partnak nevezett hajdani Elevátor-terület pedig kopottan és némiképp elhanyagoltan is a pestiek egyik legkedvesebb közparkja lett – ahogy egyébként a Nemzeti Színháztól északra lévő, ugyancsak nehezen megközelíthető és kevésbé komfortos parti sáv is tömegével vonzza a sétálókat, futókat, biciklizőket.

Érthető hát, hogy a főváros vezetése újra és újra nekifut a problémának.

Már 2003-ban is, amikor a csatornaépítés apropóján kétszer kétsávosra szeretnék volna bővíteni a budai alsó rakpartot, szerepelt az érvkészletben a folyó jobb megközelíthetősége: a terv része volt a parti sétálósv, a javaslatok között pedig felbukkant a városközponti útszakasz lefedése is. Aztán persze győztek a világörökségi látképet védő civilek, és az egészről nem lett semmi – de ez már történelem. Ez a vita azonban fényesen megmutatta, hogy a vízhez való hozzáférésről nem lehet (pontosabban: fölösleges) úgy beszélni, hogy közben nem adunk valós választ a „mi lesz az autóforgalommal” kérdésre. A délibábos műszigetek, semmiből létesülő teraszok, pálmafás lidók csak a látványterveken mutatnak jól, a valóságban viszont az autók falanxát kell valami módon áttörni, hogy egyáltalán érdemes legyen velük foglalkozni.

És csodák márpedig nincsenek. Ha megszűnne ez az észak-déli közlekedési tengely, az a budapesti közlekedés összeomlásához vezetne – gondoljunk csak arra, mit tesz a forgalommal egy pár napos áradás. Megoldásként kínálkozik természetesen a rakpartok kiváltása egy-egy alagúttal: ennek technikai akadályja nincs, csak éppen mindenki tudja, hogy belátható időn belül soha nem lesz rá elég pénz a költségvetésben. Marad tehát a jelen helyzet valaminő javítása, a kecske és a káposzta érdekeinek egyidejű szem előtt tartásával.

Pontosan ezt a megoldást választotta a Fővárosi Közgyűlés helyett működő polgármesteri klub, amikor a három kínálkozó lehetőség közül – a rakpartok lezárása, egyirányúsítása vagy a forgalom szűkítése – az utóbbit választotta. No persze még nem a megvalósítás, csak a tervpályázat kiírásának szándékával: a mostani nekibuzdulás mindössze arra szól, hogy mintegy százmillió forintért újabb tervek készüljenek.

Kétségünk sem lehet, győztest fognak hirdetni, és a látványrajzokon csodás parkokban lesznek majd láthatók a polgárok, amint élvezik a víz közelségét. Aztán hogy mind-ebből hogyan lesz valóság, annak megoldásáért természetesen ismét Brüsszelle veti majd vigyázó szemét BUDAPEST

BUDAPEST

a városlakók folyóirata
Pro Cultura Urbis díj 2007

XXXVIII. évfolyam, 5. szám
megjelenik minden hónap 15-én

Alapítva: 1945

I–III. évfolyam: 1945–1947

szerkesztő:

Némethy Károly, Lestyán Sándor

IV–XXVI. évfolyam, 1966–1988

szerkesztő:

Mesterházi Lajos, Fekete Gyula,
Vargha Balázs, Jávor Ottó, Szabó János

Főszerkesztő:

Buza Péter

Olvasószerkesztő:

Saly Noémi

Szerkesztőbizottság:

Angelus Róbert, Buza Péter, Csontó Sándor,

Deme Péter, Hidvégi Violetta,

Kirschner Péter, Mezei Gábor,

N. Kósa Judit, Saly Noémi,

Sándor P. Tibor (archív fotó),

Sebestyén László (fotó),

Török András (Simplicissimus Budapestje),

Zeke Gyula

A BUDAPEST facebook oldalának

szerkesztője:

Vadász Ágnes

A szerkesztés műhelye

a Nagy Budapest Törzsasztal

A szerkesztőség levelezési címe:

1037 Budapest, Vörösvári út 119-121.

E-mail: szerk@budapestfolyoirat.hu

Web: <http://www.budapestfolyoirat.hu>

Kiadja:

Press Xpress

Felelős kiadó: Dr. Dávid Ferenc

1037 Budapest, Vörösvári út 119-121.

Telefon: 577-6300, fax: 323-0103

Lapigazgató:

Fabók Dávid

Terjesztés:

HÍRVILÁG Press Kft.

Telefon és fax: 411-0491

hirvilag.press@hirvilagpress.com

A folyóirat megjelenését

az NKA támogatja

Nyomdai munka:

Pharma Press Kft.

1037 Budapest, Vörösvári út 119-121.

telefon: 577-6300, fax: 323-0103

ISSN: 1785-590x

Nyilvántartási szám: 2.2/4/237/2004

A borítón:

Publicisztikánk a rakpartról

A hátsó borítón:

Újra szól a Magyar Rádió!

(6. oldal)

DÉL

Mézelixír

szöveg: Horváth Júlia Borbála, fotó: Sebestyén László

Az évközi próbálkozások divatos kísérlete a háztáji termelés. Van, akinek megoldást jelent, másoknak kikapcsolódás a föld túrása, egyikük sem jár rosszul, kérdés, jól-e. Falusi, városi kedvvel lát neki a művelésnek, gazdagsága függvénye a gazdasága. Minden szinten törődés szükséges a sikerhez, de a hírekkel ellentétben, lelki tényezők nem befolyásolják túlságosan a termést: mindegy annak a paradicsomnak, végül ki eszi meg. A városi piacokon elkülönülnek a csoportok, Irénke néni és Imre bátyám a realisták táborába tartozik, a szír szőr pedig csak kapkodja a fejét.

Kettes asztal: tojás. Hármasszál: a mézes. Négyes: tehén- és kecskesajt, sajt, túró, tejföl. Ötös asztal megosztva: háztáji tojás, szárzészta, gomba (vizsgált). Hattól a tízesig zöldségek. *Ugyannak a cégnek tetszik lenni?* – nem mintha fontos volna, de a szóba elegedés fontos kelléke a piacozásnak, pörögnek a szavak, mint légy az asztalon... – *ilyennel ne is tessék példálózni, azért mert parasztok vagyunk, még patyolat tiszta a kamránk...* – *mint a galamb-szedte búza...* Ezek után nehéz jól mondani, leghelyesebb alapos bevásárlással emelni a kedélyeken: *két kilót, négy kilót, hatvan dekát, három párat és egy jókora csokrot kérek; vendégeknek lesz...* – hűvös zacskó szétpattan,

salátából, spenótból, sok kicsiből jön össze kilója. Igyekezni kell, mert hazáig a java elhervad, s marad a magyarázkodás: *mára nem jutott jobb; szép legyen vagy finom?* A multidosás a kiskereskedőket sem kerüli; a sarki fűszerest próbálják ötvözni a plázás hűtőkamrák magányával, takaros boltjokban mosoly és törődés. A mennyezetről porlasztott vízpermet vidámítja a petrezselyemlevelet, az okosmérleg fölismeri a karalábét, és minden zöldségfalom fölé kifüggesztették a termelő arcképét, hadd lássa a vásárló, ki alapozta meg vasárnapi ebédjét. Odébb színes csúszdák, kisautó és babakészültség, a kisművésztűket nyers répával kínálják a gyerekkuckóban.

Brrr... – Irénke néni a digitális receptnyomtató szerkezet láttán meginog kissé, végül törli kezét a fáradt kékfestőben, őszre újat vesz elő a tisztaszekrényből. Addig viszont rengeteg munka vár még rá. Mint minden idényt, ezt is őstermelői alázattal kezdte: tejfölös poharakba dugdosta a magokat, a fűtőttszobába bemenni is alig lehet a sok csetresztől. Nem szabad agyonkímélni a palántákat, mert akkor a szabadban is kényeskedni fognak... – konyharuhával mesterséges szelet gerjesztett délelőttönként, keresztthuzatot délutánonként, úgy tornáztatta az ígéretes magoncokat. Amikor cseperedett az idő, reggel kihurcolta őket az udvarra napozni, este meg be, végül az éjszakai fagyokat jobb belátásra bírta, alaposan aláganajozott, és megkezdődött az érdemi érés. Közben gyűlt az esővíz a hordókban, a törpeháztáji gazdaságos fenntartásának fontos tényezője, a fűrt kút elapadt a nyáron, ha kevés a csapadék, lehet lehúzni a redőnyt. Rebesgetik, hogy a krumpli termeléshez ezentúl bizonyítványra lesz szükség, kinéz hát egy jó OKJ-s képzés, ahol betanítják arra is, hogyan gazdálkodik ki a mikrocepegtető-rendszer kiépítéséhez szükséges manit.

Szép napunk van ma... – nyújtózik spárga ónagsága, két ágyással arrébb a paradicsomok ágaskodnak, cékla, karalábé, káposzta hízik földi barlangjában, míg nem Imre bácsi megfelelő nagyságúnak látja őket ahhoz, hogy a nyilvánosság elé tárja. Akkor maga mellé veszi hű Irénkéjét, bajosan összebatyuznak, és az öt harmincötös személlyel nekiindulnak a fővárosnak. Önálló standot bérelünk, aranyos, nyolc éve fizetjük a piacpénzt... – már nem is tudják elképzelni, mi mással tölthetnék a nyugdíjas kasszát, mint a termelésből származó aprópénzzel. Indulás előtt Irénke még gyorsan a pakkba töm pár marék csalánt, a virágágyásból kirántja a négy legjobban fejlett bűdös-két, és a tavalyi dália hagymákat. Soká' tartott idén a hideg idő, később indult a piaci szezon... – s futólag zsebre vágja a legvastagabb hegyű filctollat. Még az este elhatározták, ha törik, ha szakad, emelnek, és az uborka árcéduláját ötven forinttal feljebb írják. Ez az igazi biotermék, Imre bátyám, ne legyenek szégyel-lősek megkérni az árát... – A szomszéd árusok már rég megtették, és hát nem is illik alájuk kínálni, Irénke gonddal kerekíti a kora nyári ötszázás hasát.

A termelőtársak zöme ibolyavirágzások találkozik először az évben, azután együtt

nyomják őszig, majd téli álomba merülnek, s így megy ez, idejük végezetéig. A szomszéd idén új termékkel jelentkezett: *tessék, tessék, itt a provanszi háziasajt, a köményes, a csilis, hozzá az izes sörretek...* – a kaptárkező mézes fahéjas és mákos modellel állt elő, a savanyús a fokhagyma évét hirdette meg, a húsos sonkalében pácolt malacfülle rukkolt ki, a csirkés az aransárga lábakra esküszik, és figyelem: *Krisz már a nyárelőn elnyerte a legjobb aszalt-eladó címet...* – elismerően bólogatnak a standosok, ha nem is minden részlet, de a lényeg nagyon izgatja őket: *...tessék mondani, mivel jár a kitüntetés?* – érdeklődik a szépasszony (virágot a szépnemtől). *Leginkább maradással, csókolom, mert azt jelenti, hogy megy a bolt...* – Krisz kihúzza magát, és zsebből kínálja a kesuval kevert mazsolát, a vásárlók szorgalmasan szedegetik a hullott magot. A déli terítékhez egzotikus érdeklődők is csatlakoznak, a raszta lány és a szír szőr, egy pár ók, árnyaltan fogalmaznak: *kiadni tessék a tíz dekát...* – utána sodródnak tovább a zsákmánnyal, hagyják, hogy lopva bámulja őket a közönség. Végül hosszasan elidőznek Irénkéék szomszédságában, hol nejlonzacsókba csomagolt paszulyt és kólásüvegbe töltött tejszínt kínálnak. A rasztalány hosszasan nézegeti a hősi ősi csomagolást, barna ujjakkal bogozgatja a masnit, a szír szőr türelmetlenül az utca túloldala felé tekintget; dizájntermelőkhöz szoktatják őket a nem is oly távoli keleten.

S valóban, éppen szemben, a piac oldalán fényeskedő kirakatban a megszokott rend szerint kelletik magukat a termékek. *Házunk tája, aranybánya... bio- és öko-termékeink tápanyagtartalma különösen magas, hozzáadott adalékanyag nélkül...* – bévül roskadoznak a polcok a biobnál biobb élelmiszerektől. Itt van mindjárt a kilencórás rozskenyér, a permetezés nélküli fürtös paradicsom, a zsírmentes joghurt és a joghurtvaj, a válogatott szárazbab, a gyömbérgyökér, az aprított zsályalevél és a báránymix – utóbbi nem összetévesztendő az ismert diszkóművész egyvelegeivel –, sokkal inkább rozmaringos-mentás fűszerkeverékről beszélünk, báránycsontvé tételéhez. Kapós termék a görög, török olívbogyó, az ahogy tetszik módon sajtoló olaj, a tisztított rózsahéjú burgonya, a hangérien paprika, és lehengerlő az olasz tésztavaszték; mai akció: mézelixír. *Nézzenek körül, itt minden szermaradék-mentes termék, élőflórás trágyázással készült importáru...*

Úgy, úgy... – biccentenének a túloldaliak, ha lenne idejük és kedvük fejteget-

ni a rengeteg idegen nyelvű feliratot; ők igazán jól ismerik a rovarfogó lapok kihelyezése és a trágyahordás rejtjelmeit. *Az én nyolcujjós csigatésztaimnak párja nincs... nekem meg címeres zacskóm nincs, amibe csomagolhatnám...* – szontyolodnak az Irénkéék, de nem kívánják termékeiket tízezrekért biová minősíttetni. Inkább vezetnek szorgalmasan a permetezési naplót, és tanítgatják a tudattalan vásárlót: *álkofák azok... nézze meg, aranyos, ha túl egyenes paprika keveredik a kanyargósak közé, az biztosan a nagybaniról származik...* – Imre bácsi viszont nem ilyen szigorú. Állandó programja neki a készülődés. Minden reggel az eget, a szelet kémleli, karózza, óvja

a palántákat, betakarítja a termést, legyint a jégesőre, és szalmakalappal száll szembe a napkítőrésekkel. Egykor hamuval és kávézaccal dúsította a földet, eská végezte a gyomirtást, rádióhallgatás közben mán-golta a torna-, a majoránalevelet, szidta az argentin importkörtét és az arcátlan almabehozatalt, s hosszú túrái alatt saját kutyával derítette fel az avar alatt lapuló szarvasgombát. Mára megváltozott az élet, ő is halad a korrallal, és az őstermelői fogásokat az internetről tanulgatja. Cserzett ujjakkal botladozik a klaviatúrán, s amikor Irénke nem látja, előszedi a láda-fiába bekészített üveget, és nagyot húz a legtutibb mézes elixírből. ●

ÖTVEN ÉV

Hová tűnt a lóverseny sármja?

Csontó Sándor

A Pesti Turf 1965. május 29-i számából pontosan ismerjük a tavaszi, meghívásos nagy amatőr verseny eseményeit, melyen *Domján Edit*, *Lugossy Zsuzsa* és *Böröndy Kati* először vette kezébe a hajtószárat, míg *Csikós Rózsival*, *Tábori Nórával* és *Kelemen Évával* már korábban is futott a sulky. A hűvösebb idő ellenére is zsúfolásig megteltek a páholyok a „hajtók” hozzátartozóival, a rajongókkal és a művészvilág tagjaival. Többek között *Orosz Adél*, *Géczy Dorottya*, *Lázár Mária*, *Fülöp Zsigmond*, *Garas Dezső*, *Kaló Flórián*, *Zenthe Ferenc*, *Róna Viktor*, *Gálcsiki János* és *Lajtai Lajos* szurkolt kedvencének. *Bessenyei Ferenc*, aki ezidőszert *Lugossy Zsuzsa* – tévébemondó és színész, később tanár – férje volt, még kis pirosfehér kockás zászlócskákat is osztogatott a tribünön, hogy minél többen drukkoljanak párjának.

Az indítás után *Harlekin*, kocsijában *Zsuzsával* rögtön az élre került, s bár *Láncos* és *Katica* utánaeredtek, némi küzdelem után, erélyes technikájának köszönhetően megérdemelten rajt-cél győzelmet aratott. A négy, ezerkettő és nyolcszáz forintos tiszteletdíjakat *Horváth Tivadar* adta át a helyezetteknek.

Legyünk hű krónikások és adjuk meg a 2000 méteres táv végeredményét: *Harlekin* – *Lugossy*; *Láncos* – *Kelemen*; *Maud* – *Csikós*, míg a *Májusi Nagy Handicapet* abban az évben *Láp-*

virág nyerte. A futam után a művésznő bevallotta, hogy a ló az elején nehezen fogadta el, de egy hónapig minden reggel kockacukrot kapott tőle, és a fegyelmezést nehezen tűrő jószág kezes báránnyá vált.

– A fotón is látszik, hogy az ügetőversenyeken a lovak versenyügetésben húzzák a könnyű, kétkerekű kocsit (hivatalos neve sulky), melyben ül a hajtó, akinek a súlya – ellentétben a jockey-ével a galoppon, ahol a ló hátán, nyeregben ülnek – nem meghatározott. Az ügető kialakulását az az igény alapozta meg, hogy viszonylag nagy távolságot gyorsan lehessen leküzdeni, erre pedig az ebben a jármódban haladó ló a legalkalmasabb. Ez az ügető fajta kifejezett versenyló, fejlődésére a versenyzés meghatározó befolyással bírt, hosszú évszázadok alatt alakították ki. Olcsóbb lovak, a tulajdonosokat itt kisebb költségek terhelik, a telivér inkább a tehetős uraknak való.

– *Köszönjük a fontos információkat Száraz Györgynek, a Magyar Lovaregylet elnökének. A Kerepesi úti Ügető a modern magyar építőművészet egyik emblematikus épületével 1933. augusztus 31-én nyílt meg. Milyen volt itt a hangulat a hatvanas években?*

1965. május 29. *Lugossy Zsuzsa* TV-bemondónő *Harlekin* nevű lovával vezeti a mezőnyt a „Júlia-díj” amatőr ügetőversenyben, amelyben színésznők hajtottak az Ügetőn

ROMBATI ÜGETŐ-PROGRAM ÁRA 2-50

PESTI
TURF

FÉL 3 ÓRAKOR KEZDIK A VERSENYEKET

MÁJUSI NAGY HANDICAP

#

**BÖRÖNDY KATI, DOMJÁN EDIT
ÉS LUGOSSY ZSUZSA**

ELŐSZÖR HAJT AMATŐRVERSENYBEN

Ár 50. SZ. 1965. május 29. A legközelebbi ügetőszám: KEDDEN

– A szocialista versenyszervezés zárttá vált, hiányzott a valós európai megmérettetés. Az épített infrastruktúra kezdett amortizálódni, a fogadási formákban és technikákban negyven éven át nem fejlesztettek. De volt ekkor egy csodalovunk, Imperiál, aki a magyar tenyésztésnek újra nemzetközi rangot adott, egy korabeli versenyző celeb, aki megmozgatta a közvéleményt. Az akkori hatalom legfőbb képviselői, köztük *Kádár János* is megtekintették futását. Ugyanakkor jellemző ezekre az évekre, hogy nem nagyon publikáltak, ami itt történt, próbálták elhallgatni az egészet.. Volt egy tíz-tizenötzres erős törzsközönség, zömmel még a háború előtti időkből hozták a szenvedélyüket, rajongásukat, és kitartottak a lovak mellett. Bár ma is meglennének!

– *Kik engedhették meg maguknak, hogy ide járjanak, és akár hetente kétszer is játsszanak? A fejesek, politikusok és a keményen dolgozó kisemberek is megforgatták a vagyongájukat?*

– Ebben a sportban a versenyek szépsége, izgalma az elsődleges, persze ha nyer az ember, az sem baj. A tikkettel a kézben, vörös arccal kiabálva, szurkolva itt mindenki egyenlőnek érezhette magát. Hihetetlen érdekes, remek társadalmi egyveleg jött össze. Természetesen a tisztas hétköznapi melósok *Tóth, Szabó, Kovács* és *Nagy úr* is rendszeresen kijárt annak idején a lovira. De hírességek, zenészek, sportolók, írók, például *Sándor Csikar, Zelt Zoltán, Kárpáti György, Csurka István, Básti Lajos* hihetetlen szenvedéllyel viszonyultak a dologhoz, nélkülük nem volt versenynap, a fogadásaikkal jelentősen támogatták a lovak zabját. A zseniális focista, *Csikar* hihetetlen nagy gamer (játékos) volt a versenypályán meg a kártyaasztalnál is. Órákkal korábban kinn volt, bejárta az istállókat, kagylózott, füleket gyűjtött, mire tegyen fel, melyik-

re fogadjon. Még a korábbi belügyminiszter, *Farkas Mihály* sem tudta eltiltani szenvedélyeitől, pedig behívatta a központba „fejmosásra”, mert egy kiváló futballista nem mutathat rossz példát. Akkor még nagy élet volt a lóversenyen, frenetikus küzdelmek a pályán, és a fogadók zsvivájától hangos lelátón ezek drukkolták végig a futamokat.

– *No, igen, Zelt a Rákosira is fogadott egy ideig. A nyolcvanas évektől ide jártunk a baráti körrel, főleg Ügetőszilveszterezni, amíg 2006-ban le nem dózerolták a pályát. Ezzel egy újabb közösségteremtő és kultúrtörténeti helyszínt töröltek el, mementóként ott maradhatott a bejárat csontváza. A helyére pottyantott arénában két kézzel szórja a pénzt a népszórakozás címén.*

– Egyetértek. Sajnos az új helyszínen sem rózsás a helyzet. 1925. május 9-én nyitott meg a méreteiben impozáns, a lókipróbálást, versenyztetést nagyszerűen szolgáló kőbányai pálya, a Kincsem Park, amelyet sokáig Európa legszebb versenyerének tartottak. 2005 óta jár ide a közönség, általában szombaton ügetőre és vasárnap galoppra. Elmondhatjuk, hogy a mai időkben is egy igen lelkes kemény mag a törzsközönségünk, akik töretlenül kitartanak. Nagyon jó lenne, ha a közvélemény, média többet foglalkozna velünk, és lényegesen többen látogatnának ki erre a csodálatos helyszínre. A kétmilliárdért létrehozott fogadási rendszer még nem igazán indult be, több helyen rajta van a nejlón a gépeken! A kombinált pálya miatt a lovak kissé messzebb kerültek a nézőtértől, úgyhogy szinte csak távcsóval lehet látni, ki dőlt be a kanyarban.

– *Mi is ezt tapasztaltuk. Egy örömiünk azért lehet, mert a régi, Wellisch Andor által tervezett elegáns tribün ma is védettséget élvez, viszont az új lelátót a befektető cég egyszerűen közvetlenül a régi elé húzta fel! Megáll az ész, ilyet is csak itt, Magyarhonban látni! De hagyjuk a toporzékolást, érdekelne, hogyan került közel a lovakhoz, a lósporthoz?*

– Már az anyai nagyapám is nyert gróf Batthyány Elemér Emlékversenyt Megyeren. Apámnak – aki a Kincsem Parkban fiatal korában dolgozott, mint jockey – nagy vágya volt, hogy a gyereket előbb-utóbb felrakja a lóra. Mi Alagon laktunk, tehát a lószag az ajtónkig ért. Egy szép tavaszi napon, a verandán ültünk, rántott csirkét ebédeltünk, majd azt mondta apám, a gyerekekre adjatok tiszta ruhát, mert kiviszem. – Csak azt ne! – kiáltott fel édesanyám, mire az apám: – Ezt látnia kell a gyerekeknek, az Imperiál fut délután! Tizenkét éves voltam, a látvány lenyűgöző volt, és innentől ment minden a maga útján. Olyan munkahelyeket választottam, ami lehetővé tette az alagi reggeleken való aktív részvételt. *Hegedűs Károly*, aki főnököm volt az Országos Széchényi Könyvtárban nem csak hogy elnézte reggeli késéseimet, hanem boldogan hallgatta a beszámolóimat az alagi világról. Azóta is, s a mai napig a szenvedélyem a lóverseny, nyertem néhányat, foglalkoztam a turf irodalmával, történetével, megírtam az Alagi Pálya történetét 1996-ban a centenárium alkalmából, e témában publikáltam számos folyóiratban. Nagyon megtisztelőnek tartom, hogy jelenleg a Magyar Lovaregylet elnöke lehetek. Reményeim szerint a lóverseny rövidesen újra visszanyeri régi sármját. ●

A szerző köszönetet mond az Ügető Tenyésztők Országos Egyesületének (www.ugeto.com) és Szabó Lászlónak, „Budapest legjobb kocsmárosának”, a cikkhez nyújtott szakmai segítségükért.

Újra szól a Magyar Rádió!

Falus László

forrás: MaNDA

Skoff Elza a mikrofon előtt

Nyári meleg vasárnap volt 1944. október 15-én. 12 óra után a rádió hanglemezeket közvetített, majd hirtelen elhallgatott. Déli 12 óra körül érkezett meg a stúdióba a Várból Horthy proklamációja. *Tavaszy Sándor* ügyeletes bemondónak csak rövid ideje maradt a szöveg átfutására, mielőtt adásba kapcsolták, és felolvasta. A rádió fél négy körül ismét elhallgatott: ettől kezdve a németek és a nyilasok kezén volt. Novemberben elkezdődött a Rádió áttelepülése Nyugat-Magyarországra, és decemberben is folytatódott. A Stúdió a Mosonmagyaróvár melletti rónafői kastélyba került, majd tovább költözött Ausztriába, ahonnan Bécs felszabadulásáig tovább adtak.

1945. január 16. délutánján hatalmas dörrenés rázta meg a Kálvin tér környékét, felrobbantották a Ferenc József, mai nevén Szabadság hidat. A szovjet hadsereg első egységei is ekkor léptek be a Rádió épületébe, amelyet több találat ért. A nevezetes VI. stúdió beomlott. Jelentős károk érték a műszaki berendezést. Ezt jól jellemzi, hogy a korábbi ötven mikrofonból kilenc maradt meg. *Ortutay Gyula*, az Irodalmi osztály helyettes vezetője a közelben lévő lakásából hamarosan be-

ment a székházba, és egy cédulát hagyott a Sándor utcai kapun: „*Rádiósok, akik éltek, szeretettel várunk benneteket a lifttel szembeni óvóhelyen, 21-én.*”

Dálnoki Miklós Béla beszél

forrás: MaNDA

Ortutayt a Budapesti Nemzeti Bizottság január 20-án megbízta a Magyar Rádió és az MTI vezetésével. Megkezdődött a munka, a romeltakarítás, a megmaradt berendezések kijavítása, a szervezés. Ortutay Gyula és *Barsi Ödön* rendező március 3-án Debrecenbe, az Ideiglenes Nemzeti Kormány székhelyére utazott, hogy a szükséges felhatalmazásokat megszerezze. Az ekkor folytatott tárgyalások során megállapodás született, hogy a Magyar Rádió legkésőbb május 1-jén, a munkásosztály nemzetközi ünnepén megkezdje működését. Március 28-án, a Kereskedelmi Minisztérium által a Rádió székházába összehívott értekezleten az érdekeltek megállapodtak a soron következő és a távlati feladatokban. A rádiókészülékek használata változatlanul tilos volt, ezért a rádiógyárak által adott utcai hangszórók felszerelését határozták el.

A műsornak a hangszórókhöz történő eljuttatására két rádióadó útján volt elvi lehetőség. Az egyik, a svábhegyi telefonközpontban megmaradt 0,5 kW-os berendezés volt. A másiknak, az 1,25 kW-osnak a működését a Petőfi Sándor utcai Főpostára tervezték. Ez utóbbit május 17-én helyezték üzembe, az adást addig az előbbi berendezés sugározta. Az utcai hangszórókat, amelyek a műsört a rádióadó vételével kapták, a következő helyeken szerelték fel: Blaha Lujza tér, a Nemzeti Múzeum kertje, a Rádió székháza, Liszt Ferenc tér, Erzsébet tér, Szent István tér és a ferencvárosi Ferenc tér. (Buda technikai okok miatt kimaradt a programból).

Az 1945. május 1-jei műsor

12.00 Harangszó. Új hívőjel. Köszöntő.	Csajkovszkij: 1812, Philadelphiai Szimfonikus Zenekar, vezényel Stokowski (hanglemezműsor)
12.15 Dálnoki Miklós Béla, az Ideiglenes Nemzeti Kormány miniszterelnöke beszél	16.40 Gobbi Hilda és Major Tamás verset mond
12.30 Hírek	17.00 Hírek
12.45 „A munka ünnepe”. A pártok vezetőinek beszéde	17.15 „A romok felett” Zilahy Lajos beszél
13.15 Bartók: „Elmúlt időkből” Előadta a férfikórus (Vásárhelyi Zoltán vezényli a férfikart) Beethoven: III. Leonóra nyitány. Az új Rádiózenekar (vezényel Ferencsik János)	17.30 „Májusfa” Hangképek a szabad magyar májusról
13.45 Műsorismertetés	17.45 Erkel: „Hunyadi László” nyitány, vezényel Ferencsik János (hanglemez)
14.00 Hírek	18.00 Hírek
16.00 A Nemzeti Segély híradója és gyermekpostája	18.05 Hírek orosz nyelven
16.10 Muszorgszkij: Borisz Godunov című dalművéből Borisz búcsúja és Borisz halála, éneklí Saljapin, zenekari kísérettel; Forradalmi jelenet;	18.15 Orosz műsor (a szovjet katonák számára)
	19.00 Hírek
	19.15 Palló Imre dr. kuruc nótákat énekel, a Rádiózenekart Polgár Tibor vezényli
	19.30 Liszt: Mazeppa és XII. magyar rapszódia (hanglemezműsor)

Az adás bemondója Skoff Elza és Körmeny László, rendezője Barsi Ödön volt.

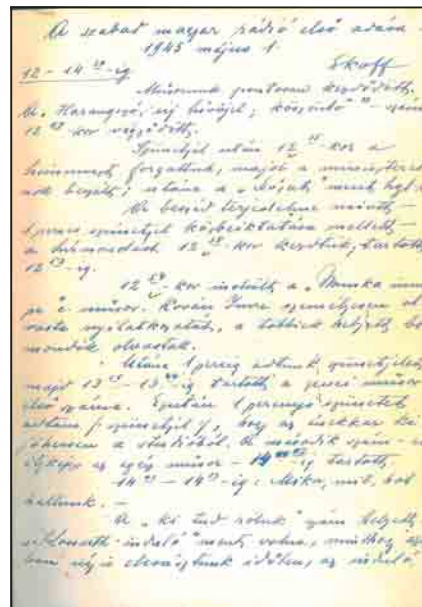
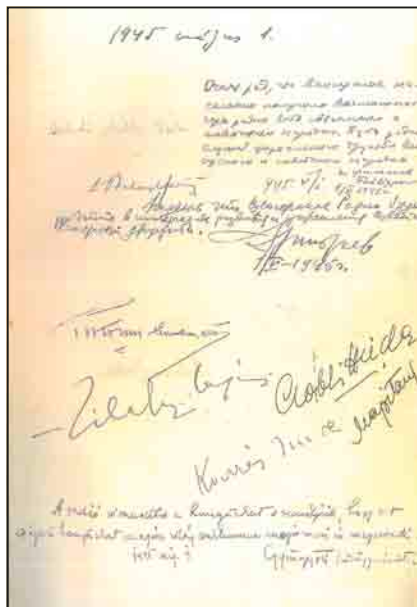
Feszített munka folyt a Stúdióban is. Március 21-én *Ferencsik János* vezetésével megtartotta első próbáját az alakuló Rádiózenekar. Az egyetlen megmaradt lemezvágót a Durium hanglemezgyár adta kölcsön. Ezzel vették fel az új szünetjelet, vagy ahogy akkor nevezték: hívőjelet. Május 1-jén, pontosan 12 órakor a főváros legforgalmasabb pontjain felszerelt hangszórók hirdették, hogy a rádió a hosszú némaság után megint megszólalt. Felhangzottak az új hívőjel, a „*Te vagy a legény, Tyukodi pajtás*” kezdetű kuruc nóta első akkordjai. Ezt követte a köszöntő: Ortutay Gyula beszéde. Elhangzottak a szavak, amelyeket még Bajcsy-Zsilinszky Endre fogalmazott meg: „A Magyar Rádió végre szabad!”

Dálnoki Miklós Béla, az Ideiglenes Nemzeti Kormány miniszterelnöke néhány perccel 12 óra után érkezett meg a Stúdióba. Rövid üdvözlés után a III. stúdióba ment és helyet foglalt a mikrofon előtt. Beszéde előtt elhangzott a Himnusz, utána pedig a Szózat. Beszédében ismertette a kormány programját és 1944 decembere óta végzett munkájának eredményeit. Fél egykor híreket mondtak, majd a „Munka ünnepe” című műsorban a pártok vezetőinek, *Tildy Zoltánnak*, *Szakasits Árpádnak*, *Rákosi Mátyásnak*, *Supka Gézának* és *Kovács Imrének*, valamint a szakszervezet főtítkárának, *Kossa Istvánnak* a beszédét

közvetítették. (A nap további programját lásd keretesünkben.)

Május 18-án értesült a Rádió arról, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság megszüntette a rádióhallgatás tilalmát, amit az MTI május 20-án hivatalos közleményben hozott a nyilvánosság tudomására. Megkezdődhettek a rádiós hétköznapok. A napi adásidő eleinte hat, május 25-től tíz óra volt. Kiemelkedő tudósítás volt az első hónapban *Bajcsy-Zsilinszky Endre* Parlament előtti dísztemetésének közvetítése

A Rádió első adásnapja stúdiónaplójának lapjaiból

TÁRGYESET

Köbcsi meg a felpolcolt történelem

szöveg: Buza Péter, fotó: Sebestyén László

Szóval! Mondja a család, főleg a fiam, ne aludjak, ne is legyek egyedül most már itthon. Bármikor bármi... Úgy hogy többnyire ott vagyok a nőnél. De nem azért, mert nő! Érted?

Ezek azok a polcok. Csuláktól kaptam őket. Hetven éve. *Lestyán Sándor* lakásából valók.

Csulák Mihályt meg a feleségét azért fogadta be negyvenötben a Károly körút lakásába – akkor éppen Somogyi Béla útnak hívták a Tanács körutat –, mert túl nagy volt. Sok négyzetméteres rendes polgárlakás. Számított rá, hogy valakit beköltöztetnek mellé. Mégis csak jobb, ha ő választja ki azt, akivel osztozik.

Ez a Csulák – tanárember eredetileg – nem nálunk, nem a Szabadságnál dolgozott, de egyazon brancshoz tartoztunk. Lektorként kapta a fizetését az Atheneaumtól. Azt tudom, hogy *Lestyán* a háború előtt előkelően lakott, fent, a Várnegyedben, de a ház romossá vált az ostrom során. Kimentette, amit tudott, gondolom, onnan került át Pestre ez a

két darab. Mikor átköltözött a Somogyi Bélából az Astoriába, nem vitte magával. Csulákék meg a halála után nekem ajándékozták.

Link volt. Nagydumás. Akit akart, bekerített. Tudta, ha valaki vezető, annak vadásznia kell. Rábeszélte az elvtársakat. Ő tanította meg az új urakat lövöldözni. Abban egyébként egyáltalán nem vagyok biztos, hogy *Lestyán* maga értett is hozzá. Éppen ez volt a legfőbb trükkje. Mindent el tudott hitetni magáról. Minden szerepet el tudott játszani. Már régen meghalt, amikor megtudtam, hogy zsidó! Hát mindenfélét el tudtam volna képzelni róla, csak éppen ezt nem! Hatalmas, szép szál pasi. Magas, jó kiállású magyar úr. Elegáns. *Gál Franci* volt a szeretője – vagy a felesége? – Aztán meg... Rohamosan vénülök. Döbbenetes, hogy semmi nem jut eszembe... Na! *Rafael Márta*. Egy zsidóé? Eszembe nem jutott! Isteni fej volt.

A világ legtehetségesebb szélhámosa. Zseniális. Mert még tisztelték is érte. Nagyvonalú csavarosságával még a ká-

rosultjai megbecsülését is kivívta... Ritka kombináció. Imponált nekem. És nagyon nagy dologként gondolok máig arra, hogy egy szerkesztőségben dolgozhattam vele. Azt a történetét ismerte például nem csak a szakma, de a közönség is, amikor a berlini olimpiáról az akkori lapját a *Friss Ujságot* a Duna-kanyarban lévő nyaralójából „tudósította”...

Huszonegyben születtem, már Pesten. Bánátiak, délvidékiek vagyunk, a két testvérem még ott látta meg a napvilágot. A nagyapám – *Lauder*, az volt a nevünk – parancsára jöttünk át Magyarországra Trianon után. Az nem lehet, hogy az ő unokái szerb iskolába járjanak, szerbül tanuljanak! Átköltöztek. Nyitottak *Kőbányán* is egy csemegekerekedést. Így lettem *Kőbányai György*. A papám vitte a boltot. Sokat egyszerűsödött az üzleti életünk akkorra. Ott, Délvidéken volt nekünk sajtgyár, kvargligyár külön is, minden hülyeség. De nem tudom pontosan. Mikor én már kérdezgettem volna, egészen más dolgokról beszélgettünk. A negyvenes évek elején. A *Szent László*-ba jártam. S a szocdempart székházában lógtam. Oda jártam a haverjaimmal tízéves korom óta. Nem a szocdem eszmék miatt persze. Hülyülni, szórakozni, a lányok miatt. Rendes ember már tízévesen is csajozik. Nem tudta? Tény, lehettem volna cserkész is, egészen más haverokkal. De engem persze hogy nem vettek fel a csapatba. Még az evangélikus cserkészeknél egy ideig lehettem apród. A ranglétrán nem léphettem tovább. Tizennyolc éves lehettem, amikortól bejártam a Népszavához. Kezdtém írogatni az Ifjúság Hangja rovatnak. Péktanuló voltam. Nem fejeztem be a *Szent Lászlót*, apám meghalt, anyám azt gondolta, keressek inkább kenyeret. Hát a pékeknél azt biztos lehet. Percek alatt beléptem a pékek szakszervezetébe. Ott vett kézbe *Marosán*. S indított el a pályán. De hamarosan másfelé vitt a vonat. Bergen-Belsenbe, anyámmal, testvéremmel. Tényleg, nem is tudom, hogy a bátyám pontosan hogy élte túl? Meghalt már, meg se kérdezhetem. Én, köszönöm, simán. Már ahhoz képest. Negyvenötben itthon voltam.

Leépülök az utóbbi években, sokat romlott a memóriám. De azt máig látom magam előtt, hogy plakátokon hirdetik: megjelent a *Fényszóró!* *Balázs Béla* lapja.

Bekéredzkedtem hozzájuk igazán újságot írni. Huszonkét évesen. A legjobb laphoz a világon. Hetilap. Bolond ember volt pedig a főnök. Az első szám első oldalán leírta: hirdetéseket nem fogadunk el. Hát nem bolond? De zseniális. Mindent tőle tanultam meg a szakmából a szakmáról. Addig csináltam, amíg ment az újság. 1945 nyarától 1946 márciusáig. Mégis csak kellett volna azok a hirdetések...

Következett az Athenaeum. Lestyán már ott is kollégám volt, meg *Rajcsányi Karcsi* például. Mikor mostanában valakinek a szakmámról mesélek, mindig hozzátesszem: én biztosan a kontraszelekciónak köszönhetem, hogy mások kéziratának a rendbetételét, ellenőrzését rám bízta. Olyanokét, akiktől fényévnnyire voltam műveltségben, tudásban. De ez engem akkor egyáltalán nem zavart. Dolgoztam, mondjuk, *Vészi* könyvén. Talán a Mire tavasz lesz címűn. Vagy az Elsülylyedt Budapesten? Elmentem hozzájuk. Megebédeltettek. Lefeküdtem sziesztázni a diványukra. Hazamentem, megírtam a jelentést.

Negyvenhétben felvettek a Szabadsághoz. *Haraszi Sándor* lapjához. Ott dol-

gozott akkor *Zelk, Molnár* – és Lestyán is. Ez se volt hosszú idő. Negyvennyolcban bekövetkezett a krach. A Szabadság megszűnt. Mert leközölt egy szerencsétlen fotót, melyen egy nagy, parlament előtti tüntetésen a tábla és a szónok együtt látható. A táblán meg a mondat: *Vesszen a nép árulója!* Nem egyszerűen kirúgtak minket, de a szakmában se fordulhattunk sokáig elő. Én akkor éppen egy fél éves pártiskolán képviseltem a lapot, de mikorra végeztem, nem volt hová visszamenni, engem is csak segéd munkásként tudtak elképzelni. Mert – mondták – elvtárs, elszakadtál a párttól és a munkásosztálytól! A fejemre olvasták, hogy öltönyben járok. Hogy csináltatom az ingeimet. Hogy ezt honnan tudták meg!? Na mindegy. Kispolgári csökevény lettem. Meg kell javulnom. Persze nem tudom, mi okból javulhattam volna meg, miközben használt faládákat szedtem szét, s a szögeket húzogattam ki a deszkákból. Szar volt. Előrelépésnek számított, amikor vagonrakodásra vezényeltek. Ott, ugye, két pali van egyszerre. Beszélgethettünk.

Igazuk lehetett egyébként a főelvtársaknak azzal a csökevényességgel kap-

csolatban. Volt például egy kollégám a Szabadságos időkben. Felcsinált egy nőt. Pártfegyelmi tárgyaláson kellett tanúskodnom. Kérdeztek, mit tudok az ügyről. Lehettem volna okosabb is, de azt választottam: ilyesmit úriember nem mond el. Úriember! Érted? Érdekes, hogy tudtommal ilyesmit nem olvastak soha Lestyán fejére. Pedig ő aztán tényleg úriember volt. Viszont persze eltöltötték őt is a további politikai újságírói működéstől. A haláláig könyvírással, a margón tengődve próbált visszakapaszkodni az élbolyba, de nem sikerült neki.

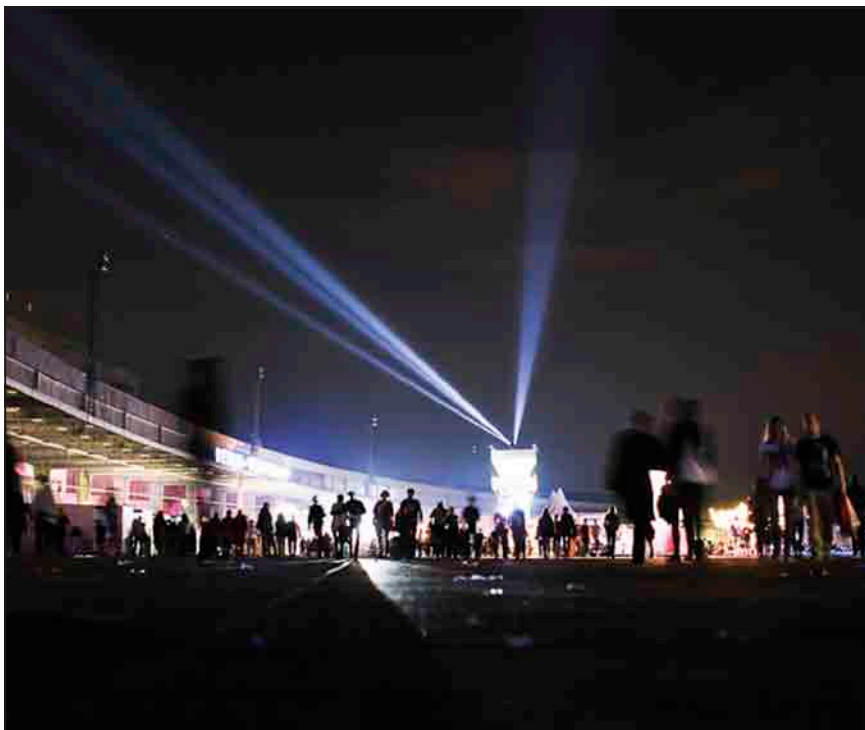
És megszűntették a Budapestjét. A lapját. A ti mostani újságotokat. Mert hogy a munkásosztályt nem érdeklik azok az úri huncutságok, amelyekkel teletömi a pazarlóan fényes oldalakat. Csulák Mihály is vád alá került negyvennyolcban. Őt is száműzték, valahová vidékre. Ötvenhárom után az Ifjúsági Kiadó vezetője lett. Jó néhány könyvét kiadta aztán Lestyánnak. Míg meg nem halt ötvenhatban a kapcsolatok és a fürge ész óriása, ötvenhatban. De a halálának semmi köze sincs ötvenhathoz persze... Hogy is lenne. Nem volt az a kimondott forradalmár típus. ●

Tempelhof esete Berlinnel

Tosics Iván

Az alábbi történet egy 2014-ben tartott helyi népszavazás kapcsán a demokrácia dilemmáiról szól. Hogyan lehet helyi ügyeket felvetni, megvitatni és eldönteni úgy, hogy a döntés a lehető legtöbbeket kielégítse (tudvalévő, hogy egyszerre mindenkinek megfelelni nem lehet...)

Esti kép sétálókkal, a már kiürített repülőtéren

Berlinben a 2000-es évek elején úgy döntöttek, hogy új repülőtér építéne. A döntéshozatali folyamatban feltételként kikötötték, hogy a meglévőket (Tempelhof és Tegel) be kell zárni. Furcsa módon ez a bezárás – az egyik elemét tekintve – korábban történt meg, mint a megnyitás: Tempelhof 2008. október 30-án leállt, s az új, a Berlin-Brandenburg International még ma sem üzemel, ezért aztán Tegel-t már nem is lehetett bezárni – hogyan is nézne ki egy 3,5 milliós metropolisz, amelyben csak bezárt és még meg nem nyitott légitársaságok vannak?

A helyi népszavazás általában demokratikus döntéshozatali eszköznek tűnik mindenütt a civilizált világban. A berlini szenátus 2008 áprilisában szervezte meg Tempelhof ügyében. Habár a voksolók hatvan százaléka ellenezte bezárását,

a város nem fogadta el az eredményt, mivel a részvételi arány nem érte el az előírt minimumot (amely 2008-ban a szavazásra jogosultak tizenöt százaléka volt).

Színre lép az „ingatlanfejlesztés”

A 2008. áprilisi akció idején sokan elmondták, hogy egy Berlin nagyságú város megengedhetné magának, hogy két repülőtér legyen (Londonban még a City Airport-ot is megtartják, a másik négy repülőtér mellett...). Németország azonban más: ha itt egy döntés megszületett, akkor ezt komolyan veszik. Tempelhofon a jövőre nézve semmilyen repüléssel kapcsolatos tevékenységet nem engedélyeztek, még azt sem, hogy olyan új szolgáltatások (például klinika vagy wellness center) települjenek ide, amelyek kapcsán egyes gazdagabb kliensek magánrepülővel érkezhettek volna a területre.

2010 májusában a volt repülőtér területét megnyitották a közönség előtt: közpark formájában. A „Tempelhofer Freedom” 350 hektáros terület (nagyjából akkora, mint a New York-i Central Park), természetvédelmi, szabadidős és egyéb innovatív tevékenységek számára kínálja felületét. Mára sokaknak kedves helye lett.

Néhány csendes évet követően 2013-ban a főpolgármester új ingatlanfejlesztési elképzelésekkel állt elő. Miért maradjon üresen egy ilyen nagy és kihasználatlan hely a város közepén? Megvásárolták a területet a német szövetségi kormánytól azzal, hogy egy részét gazdaságfejlesztési övezetté alakítják. Sőt mivel Berlin évente körülbelül ötvétezer új lakossal bővül, a lakáshiány, a megfizethető lakások szűkössége és az emelkedő bérleti díjak problémáit is kell kezelnie. Ahogyan Berlin vezető várostervezője mondta egy interjúban: „Szükségünk van új lakások és gazdasági terek kevert kialakítására. Ha Tempelhofon nem tudunk építeni, akkor a fejlesztések kijebb kell megvalósuljanak, és az embereknek többet kell majd utazniuk a munkahelyükre. Ez az első alkalom az utóbbi tíz évben, hogy az önkormányzatnak van költségvetési fedezete új, megfizethető lakások építésére, de nincsen területe ezek elhelyezésére.”

A javasolt új fejlesztés tartalma 4700 lakás, kereskedelmi és irodai terek, valamint iskolák és egy nagy nyilvános könyvtár. Mindez 120 hektárt foglalt volna el a 350-ból – a fennmaradó rész park maradt volna. A szenátus javaslata az új lakások egy részénél a hat és nyolc euró közötti négyzetméter-árat jelölte meg, ami ebben a világvárosban meglehetősen alacsony. A javaslatot támogatták a hatalmon lévő politikai pártok, az építőipar, a lakástársaságok és sok más fontos közszereplő is.

Győz az ellenállás

Berlinben nagy hagyománya van a lakossági kezdeményezéseknek egy-egy ilyen elképzelés támogatására – vagy éppen megakadályozására. Ebben az esetben nagyon gyorsan létrejött a „100% Tempelhofer Feld” kezdeményezés azzal a céllal, hogy

A könyvtár terve (Miebach Oberholzer Architekten – Zürich)

megvédje a területet, a parkot. Az igen vegyes összetételű csoport (ellenzéki politikai, környezetvédelmi, civil szereplők) fő érve az volt, hogy a szenátus által felvetett problémák ugyan reálisak és megkérdőjelezhetetlenek, de ezeket egész Berlin szintjén kell innovatív stratégiákkal megoldani, nem pedig közvetlenül összekötni Tempelhof ilyesféle hasznosításával. Egyértelmű lakhatási stratégiát is követeltek: „Az akarjuk, hogy lakáspolitikánk kevésbé az új építésekre összpontosítson, sokkal inkább foglalkozzon a meglévő lakásokkal” – nyilatkozta a mozgalom egyik vezető aktivistája. Azzal érveltek, hogy sok az üres ingatlan Berlinben.

Más típusú ellenérvek is felmerültek. A fejlesztés tönkretenné a terület történelmi-szimbolikus értékeit, károsítaná a környezetet, és a rövid idő alatt kialakult, egyedülállóan vonzó „városi játszóteret”. A környezetvédők azt is állították, hogy a „zöld tüdő” felszámolása nyomán nőni fog a levegő hőmérséklete. Továbbá hogy a terület nyolcvan védett vadon élő állatfaj kijelölt menedékhelye lett – mi lesz ezekkel a madarakkal, méhekkal, rókákkal? Van továbbá rengeteg berlini, akik úgy gondolják, hogy ez a nyitott, szabályozatlan hely tökéletes terep futni, gyalogolni, biciklizni, gördeszkázni. „Itt mindenki a maga módján használja a területet. Ez nem csak gördeszkázókat, kerékpárosokat és barbecue-készítőket, illetve motorosokat jelent. Én láttam imádkozó muzulmán embereket is itt. Ilyet még soha nem láttam más parkokban” – olvashattuk egy másik aktivistától. Köreik szerint Tempelhof egyre több berlini számára szimbolikusan a szabadságot és demokratikus döntéshozatalt jelenti a politikai és kulturális elnyomás elleni harcban.

A „100% Tempelhofer Feld” polgári kezdeményezés 2014. januárjában 185.328 érvényes támogatói aláírást gyűjtött, valamivel többet a helyi népszavazás kötelező kiírásához szükséges minimumnál (ami hét százaléka a választásra jogosultaknak, azaz 174.117 aláírás). A következő lépés nehezebbnek tűnt, ugyanis a voksolás sikerességéhez előírt minimális részvételi arány mértékét 2008 óta a jogosultak 15 százalékáról 25-re emelték. Nagy szerencse, hogy a helyi népszavazást a 2014 májusi európai parlamenti választásokkal együtt szervezték meg. Így végül Berlin 2,5 millió választópolgárának majdnem a fele voksolt Tempelhof kérdésében is. Csaknem 65 százalékuk elutasította a város ingatlanfejlesztési javaslatát, a támogatók aránya csak 18,8 százalék volt.

Életkép a hasznosítás műfajairól

Ez az eredmény Berlin főpolgármesterének, Klaus Wowereitnek súlyos vereséget jelentett. Az eredmény közzététele után egy interjúban elmondta: „A Tempelhofer Feld esetében nem egy építési projekt, hanem a város jövője volt a tét... évente 50.000 új lakos érkezik Berlinbe, viszont a város beépíthető területei csökkennek. A berliniek szeretnék megfizethető lakásokat – de nyilvánvalóan nem a saját szomszédságukban.” A projekt elutasítása tehát azt jelenti, hogy a tervezett lakásokat és egyéb funkciókat máshol kell megépíteni, míg a Tempelhof park belátható ideig megmarad mai állapotában.

Az olvasónak az lehet az érzése, hogy nem könnyű értékelni azt, mi történt, miért így történt, és milyen következmények várhatóak. Valóban sok és igen különböző értelmezés lehetséges:

- a helyi demokrácia győzött a hagyományos, felülről diktált tervezéssel szemben
- jól szervezett helyi érdekcsoportok győztek a szélesebb közérdekkel szemben
- középosztálybeli csoportok győztek a bevándorlókkal, kisebbségekkel és a szegényekkel szemben (kutatások szerint Tempelhof zöld területét túlnyomórészt középosztálybeli emberek és családok használják, a bevándorlók és a közeli török csoportok alig, mert a terület számukra túl nagy és túl nyitott, nincsenek fák, nem tudnak elkülönülni)
- környezetvédők győztek a társadalom alapvető szükségleteit hirdetőkkal szemben (a tervezett állami funkciók nem könnyen építhetők meg a város más részein)

A fentiekből talán levonható az a következtetés, hogy a helyi népszavazás, mint sokak által a legdemokratikusabbnak tekintett részvételi forma esetenként antidemokratikus döntésekhez vezethet, mivel olyan emberek uralhatják a szavazást, akik érdekeltek a területen, aktívak, és erős érdekcsoport mozgósítása befolyásolja őket. Ennek megfelelően az is megállapítható, hogy a „szakértők” szerepe nem mindig negatív, esetenként jobban képviselhetik a közérdeket, amelyet formális demokratikus eszközökkel nehezebb megvalósítani.

Kellene egy koncepció

Bármelyik értelmezés is volna a szimpatikusabb az olvasónak, legalább két nagy kérdés megmarad: hogyan lehet Berlin la-

káskrizisét kezelni a jövőben? Hogyan lehet a polgárokat hatékonyabban bevonni a nagy projektekről szóló tárgyalásokba?

A berliniek erősen hisznek a demokráciában, és a legtöbbjük gondolkozása környezet- és társadalom-tudatos. Így a történetek megértéséhez mélyebb összefüggéseket kell keresni. Ebben segíthet az alábbi néhány gondolat, amelyek a történéseket szorosan követő helyi megfigyelőktől származnak.

Nem maguk a javasolt fejlesztési tervek voltak rosszak, hanem az, ahogyan ezeket bemutatták, továbbá az önkormányzat és a fejlesztők hozzáállása. A tervezett állapotokat felvillantó rajzok igényes épületeket mutattak, egy potenciálisan igen költséges könyvtár-épületet, és egyáltalán nem megfizethetőnek tűnő lakásokat. Az egyik

NGO a tárgyalások folyamán azt javasolta, hogy ültessenek fákat azon a határvonalon, amelyen túl a zöldterület az ígéretük szerint örökre zöld maradt volna, de ezt az önkormányzat elutasította azzal, hogy „fontos a rugalmasság”. Ez széles körben bizalmatlanságot keltett, sokan kezdték úgy gondolni, hogy a város tervei nem kellően átláthatóak.

Innen már csak egy lépés, hogy arról beszéljünk: „...általános bizalmi válság van a kormányzat és kapcsolódó gazdasági csoportok, valamint egy egyre nagyobb lakossági csoport között, amely elvesztette a hitét abban, amit a kormányzat szükségesnek és a lakosság érdekében állónak hirdet”. Ezek Thomas Knorr-Siedow, egy berlini kutató szavai. Zárógondolatként megint őt idézem: „A város saját szóhasználatában a sokszínűséget, demokráciát és lakossági részvételt hangsúlyozza. De sok ember kirekesztve érzi magát. Egyrészt ott vannak a szegények és azok, akik nem tudják tartani pozícióikat a társadalom és térszerkezében. Másrészt ott van a fiatalok, magasan képzettek növekvő kreatív osztálya, amely a város fejlődésének motorja, de rendkívül bizonytalan gazdasági körülmények között él. Mindezek fényében szükség lenne a befogadó fejlődés és a társadalmi részvétel egy új elméleti koncepciójának kidolgozására.”

Gondolkodjunk együtt Thomas Knorr-Siedowval, milyen kellene hogy legyen ez a koncepció? ●

Makett a tervezett beépítésről

ZUGLÓ ÉS A VILÁG

Központ tranzitban

Somogyi Krisztina

A terület-rehabilitációval foglalkozó európai szakemberek számára Zugló 2012-ben vált ismertté, amikor az EUROPAN verseny egyik helyszíne lett a Rákos-patak környékének újragondolása. Az „Alkalmazkodó város” tematikában beérkezett 26 pályamű fiatal lendülettel nyitotta meg a témát különböző irányokba, ez Barta Ferenc kerületi főépítész számára érdekes alternatívákat mutatott. De a főépítész feladata csak részben áll víziók készítéséből és befogadásából, munkája során a különböző szándékokat és érdekeket, így építészeti, beruházói, közlekedési, kulturális, ökológiai, társadalmi, politikai és ki tudja, még hányféle valóságot kell rendszerben együtt értelmeznie. A főépítészt Zugló fejlesztésének logikájáról és a közeljövő várható beruházásairól kérdeztük.

– *Hogyan jellemezné építészeti, város-építészeti szempontból a kerületet? Hol van például a centruma?*

– Zugló átmenő kerület a főváros szövegében, ebből a tranzit helyzetéből sok

lehetőség és sok probléma következik. Méretei is fontosak: több mint 120 000 lakosa van, tehát úgy is tekinthetünk rá, mint Magyarország 7. legnagyobb városára. A kerület sokféle részből áll, ne-

héz megmondani, hogy összességében milyen a karaktere, a centrum kérdése sem természetes adottság. Geometria értelemben a középpont ott van, ahol most beszélgetünk, a Bosnyák tér környékén, és mi hiszünk abban, hogy ez a terület társadalmi értelemben is centrummá válhat. Fejlesztési koncepcióinknak ez az egyik iránya. Ha úgy tesszük fel a kérdést, hogy hol lehet az a terület, ahol „minden” történhet, tehát lehet ügyeket intézni, van templom, sportolási lehetőség, zöld, kulturális intézmény, szociális, egészségügyi intézmények és szórakozási lehetőségek is, akkor erre kell hogy koncentráljunk!

– *Amiket említ, azok a városközpont létrehozásának funkcionális feltételei. De vajon ki tudja ez a hely fejezni a „zuglóiságot”?*

– Hogy mitől vagy hol érzem magam zuglóinak? Ez bennünk is sokszor felmerülő kérdés. Éppen az a mi gondunk, hogy nincs olyan helyünk, ahol ezt a zuglóiságot egyértelműen lehetne értelmezni. Hogy a Bosnyák tér alkalmas-e rá? Jelen pillanatban még nem, de komoly törekvés van arra, hogy azzá váljon. Ennek eléréséhez még sok mindennek kell megtörtén-

MUNDO – egy új világ, egy új, kereskedelmi, kulturális, sport és közigazgatási funkciókat ellátó városközpont elképzelése

Az oldalt szerkesztette a Budapesti Építész Kamara

Terv: Bánáti és Hartvig Építész Iroda Kft. és S.A.M.O. Tervező és Ingatlanfejlesztő Kft.

nie, és sok idő is kell majd hozzá. Fontos például, hogy a Bosnyák ne legyen térként beszorítva, meg szükség van arra, hogy a vizuális környezet rendezett legyen, összességében jobb érzet legyen ott például sétálni. Jelen pillanatban feltöredezett és koszos az aszfalt, ennek nagyon erős negatív hatása van, az ilyen részleteken nagyon sok múlik. Komoly kihívás lesz elérni, hogy a zuglóiak úgy érezzék, hogy ez a hely nemcsak a kerületük, de a szívközepén is van.

– A tér múltjából, így a piacból, a környező részek egykori bolgárkertészeteiből átmentésre javasolt valami?

– A folytonosság fontos, tiszteletben tartjuk a helyi közösségek emlékezetét és identitását. A Bosnyákon nem véletlenül áll a Bolgárkertész szobor, ezt az örökséget szándékunk bevonni a hétköznapokba is. A Rákospatak rehabilitációja kapcsán például felmerült, hogy felállítunk egy működő bolgárkereket, és kialakítunk a környékén egy termő kertet is. A piacnak itt meghatározó a szerepe. Nagy igény van rá, bár nem azzal a színvonallal, ami jelenleg van, de ugyanazzal a közösségi léttel. Az új városközpont-elképzelésünkben mindennek helye van.

– Milyen területen és milyen szereplőkkel képzelik el az új városközpont kialakítását?

– Az engedéllyel bíró MUNDO egy olyan üzleti alapon történő befektetés, amely ötvözi a kereskedelmi és közösségi funkciókat. Fontos tény, hogy az önkormányzat két ciklussal ezelőtt eladta a Bosnyák tér mögötti területét egy lengyel befek-

tetőnek. Az építési szabályzat jelentősen szűkítette a beépítés lehetőségeit, így csak az eredetihez képest sokkal kisebb bevásárlóközpont valósulhat meg. A beruházó nincs könnyű helyzetben, bár az engedélyeket megkapták, így ősszel kezdenék a munkákat. Az üzleteken kívül vendéglőket és mozi szeretnének, és bevezetnének számos közösségi szolgáltatást, így postát is. A beruházás kapcsán a környező utcák is megújulnak, így a Rákospatak utca, a Csömöri út és a Bosnyák utca. Mi a beruházáshoz kapcsolódóan, annak részeként, a városi és közösségi összefüggések kialakításának lehetőségét láttuk meg. Reményeink szerint létrehozható egy hosszú térsor, amely a templommal indul (Páduai Szent Antal plébánia, terv: Rimanóczy Gyula 1941-46), és elvisz egészen a Rákospatakon túlra, a Lantos Mihály Sporttelepig. Ezek között épülne meg a MUNDO, amelynek tervezői a Bánáti és Hartvig Építész Iroda Kft. és a S.A.M.O Tervező és Ingatlanfejlesztő Kft. A mostani futópálya helyére közparkot szánunk, a végébe elhelyezve egy új polgármesteri hivatal, rendőrséget és okmányirodát. A hétfői piac helye valamelyest visszaszorulna, a hely ott szűkösebb lesz, de egy fasorral fontos hangsúlyt kap a Bosnyák utca vonala. A CSAPI továbbra is fontos központja marad a kereskedelemnek. Egy igényes új gyalogos zóna a remízttől elkísérné egészen a patakig, amelynek gyalogos és biciklis utakkal való kialakítására már készült koncepció. Az összefüggések nagyon fontosak. A MUNDO területén, bár nem centrálisan, de egy zónában kialakulhat az a központ, amire rákérdezett. Nagyon sok partnerrel kell még egyeztet-

sünk, és ismételten hangsúlyozom, hogy a terület a befektetőé.

– Hatalmas koncepció ez, amely biztos megbolygatja az egész terület életét. Feltételezem, hogy megváltozik a közlekedés is. A Remíz épületét említette, amely ma még működő telepe a BKK-nak.

– Koncepciónk lényegi eleme, hogy ha a Remíz épületét megkapjuk, oda kulturális tevékenységet szánunk. Zuglónak nincsen hangversenyterme, miközben zeneiskoláink vannak. Ma a Columbus utcában lévő Szent István Király Zene-művészeti szakközépiskola tornaterme van átalakítva erre a célra. Nem alkalmas rá. A remíz pozíciója és méretei kiválóak lennének erre a funkcióra (is), a megszerzésére irányuló tárgyalások persze csak a Thököly úti fejlesztéssel együtt értelmezhetők. A MUNDO elképzelésében a metró továbbvezetését fontos elemnek vettük, kár, hogy ez most nem valósul meg, de további villamosfejlesztéseket is terveztünk. Utóbbiról a napokban dönt a Fővárosi Közgyűlés. A beruházás 2018-ra mintegy 25-30 milliárd Ft-ból reményeink szerint megvalósul. A Thököly úti villamos kiválthatná az egyazon nyomvonalon közlekedő nyolc különböző buszjáratot. A sok pöfögő busz komoly környezetterheléssel jár. Nagyon sok más következménye is van egy ilyen infrastrukturális fejlesztésnek. Elképzeléseinkben fontos partner a MÁV is, mert kívánatos lenne a körvasútnak mint gyűri irányú közlekedésnek a bevonása a tömegközlekedésbe. A MÁV ezt támogatná, és szeretnénk, ha a Főváros is befogadná a gondolatot. A zuglói szakaszon öt megálló tervezhető, például a Thököly úti villamos és a 7-es busz fordulójánál, a felüljárónál találkozhatna a sugárirányú és a gyűrűs közlekedés, ez sok mindent megoldana.

– Van Zuglóban egy másik terület is, ahol a közlekedés fejlesztése és pláza építése is a terv része. A Kisföldalatti végállomásánál létesítendő beruházás ellen több civil szervezet tiltakozott.

– A Kisföldalatti nyomvonalának tervezéséről is már több éve vitatkozunk. A BKK számára szempont, hogy csak olyan beruházást támogatnak, amely utasszám-növekedést hoz, így a Kisföldalatti nyomvonalát a Csáktornya parkig képzelték el. A felszínen, az M3-as mellett, a zajvédő falon belül vitték volna a nyomvonalat, készültek tanulmányok arra is,

hogy busszal hogyan lehet majd a felüljáróra feljutni. A kerület számára ez nem elfogadható, mert a lakók a szervizúton lévő zajtól is szenvednek, a zajvédő fal ellenére. Számunkra a tömegközlekedés fejlesztése elválaszthatatlan a városrész fejlesztésétől, így Rákosrendezőhöz lenne szükséges közelítenünk, tehát az M3-as másik oldalán lenne jó vinni a vonalat. Reméljük, hogy ez az általunk javasolt nyomvonal valósulhat meg. Nagy öröm, közös siker, két év munkája, eredménye lenne ez. A Kisföldalatti végállomásán kialakítandó beruházás kérdése vagy tíz évre nyúlik vissza, amikor egy befektetőcsoport megvásárolta a sínek felülépítési jogát, hogy ott bevásárlóközpontot építsenek. Az eredeti, hatalmas monstrum joggal vívta ki a lakók haragját. Azóta a szabályozás jelentősen csökkentette a lehetőségeket, ma a kerületben egyszerűen csak 6000 négyzetmétert lehet kereskedelmi célokra beépíteni. A főváros 400 fős P+R parkolót tervezett oda, ezt írta elő a szabályozási tervben. Erre az M3-as autópálya bejövő szakaszánál, egy metróállomásnál szükség is van. A beruházó az építési igényéből tehát lejjebb kellett adjon, egyre csökkent a programja, és feltételezhetően más funkciókat kell keresnie, így logikusnak tűnne szálloda vagy irodaház építése ott. Szerintem a mostani tervek szakmai szempontból vállalhatóak. Egyes helyi szervezetek, például a Civil Zugló Egyesület, a Herminamező Polgári Köre 1990 egyesület vagy a Levegő Munkacsoport eleve minden építés ellen tiltakoznak. Pedig a mai helyzet egyáltalán nem jó ott. Túlburjázott parkolók jellemzik a környéket, sok a szemét. Valamit kell csinálni.

– Ha a Mexikói út már nem lenne végállomása a Kisföldalattinak, akkor is van értelme a beruházásnak?

Másképpen van értelme, ha a földalatti továbbfut a Kassai térre vagy egészen Rákosrendezőre. De parkolóra és szolgáltatásokra akkor is szükség van ott. Érdekes kérdés, hogy mikortól lesz dugódj Budapesten. Annak hol lesz a határa? Számos tényező befolyásolja a helyzetet. Ezért hangsúlyozom mindig, hogy a főépítész munkája az összefüggések keresése, megértése, megteremtése. A környék komoly átalakulás előtt áll, számos közlekedési útvonal átépítésének alternatívája van napirenden. A mai állapot nem kulturált, be kell avatkoznunk. Mindenképpen

szükség van fejlesztésre a Mexikói útnál, ehhez partnereket kell találni. Egy szökőkút felújítása önmagában nem hoz minőségi változást. Nehézség, hogy a lakosok csak a saját érdeküket látják, így akinek autója van, az a parkolást szeretné a lakásához közel megoldani, akinek nincs, az kitiltaná azokat a lakóövezetekből, mert a csendet és nyugalmat tartja a legfontosabbnak. A helyzet ennél is összetettebb.

– Vannak az egyes ember léptékéhez közelítő kerületi fejlesztések is, így elkészült a helyi védettségű épületek listája. Milyen épületek lettek védettek?

– A kerület épületeit több évig tartó, nagyon részletes és alapos munka során mértük fel. *Ferkai András* vezetésével, *Molnos Attila* és *Hajdú Virág* segítségével készült el az az átfogó munka, amely a Herminamezőn lévő történeti épületektől kezdve egészen a 70-es években készült házakig sorra vette az építészeti értéket. Ezt egyébként éppen az előbb említett egyik egyesület – Herminamező Polgári Köre 1990 – évtizedes munkája készítette elő, alapozta meg. Érdekességnek gondolom, hogy két szocreál lakótelepet, így a Pillangó utcánál és a Nagy Lajos király útjánál lévő meanderes díszítésű lakótelepet mint egységes karakterrel bíró területet egyben ajánlották védettségre. Felfigyeltek a *Zalavári Lajos* tervezte Nagyothallók iskolájára a Rákospatak úton, és több óvodára. Összességében három kötetnyi épületről van szó, amelyek nem kiemelt műemlékek, de fontosak. Érdekes kicsike épület például a Pántlika Bisztró a Liget szélén, a Hermina úton (terv: *Vadász István*),

izgalmas pavilon a hullámzó tetejével. A retro hangulatú helyen nem mellesleg a környék legjobb hamburgere kapható.

– A védettséget élvező épületek felújítása általában többlet kötelezettséggel, így költséggel is jár. Van-e a kerületben támogatás elkülönítve erre a célra?

– Még nincsen, de úgy tudom, készülődik egy előterjesztés. Korábban bevezettük, hogy épülethomlokzat-felújításra legyen pályázható keret, erre 300 millió forintot sikerült elkülönítenünk. Elsőként idén hirdettük meg ezt a lehetőséget. Ez kiterjeszhető lenne a védett épületekre is, segítené, hogy a kerület értékei minőségi módon éljenek tovább. Mondok egy példát: személyes kedvenceim egyike a Tihamér utcában lévő Bauhaus ihletésű hajdani Dirner-villa, amely 1932-33-ban épült (terv: *Jánszky Béla*). Építészetiileg nem elsöngyű, de bájos, jó arányú, igényes épület. A kétszintes házat kívülről hőszigetelnék. Ez az épület karakterét adó mives kőburkolat okán nem megenedhető. Az épület szakszerű felújítása az Önkormányzat érdeke is, érthetőnek gondolom, ha ehhez egy magánember segítséget is kér. Mi nyitottak vagyunk arra, hogy keressünk megoldásokat. Fejlesztéseinkben mindig fontos szempont, hogy a helyiek életkörülményeit javítsuk. Egyes esetekben ez pontosan és jól körvonalazható. Máskor, így egy városközpont fejlesztése során az Önkormányzat generáló és koordináló tényező, mert nekünk érdekünk az összefüggések megteremtése, az új hangsúlyok kialakítása, és fontos társadalmi értékek artikulálása. ●

A Rákos-patak rekreációs zóna egyik tervezett szakasza (terv: Városfejlesztési osztály)

Simplicissimus Budapestje*

BEVEZETÉS A KORSZERŰ SZNOB- ÉS HEDONIZMUSBA, VALAMINT AZ ALKALMAZOTT EMBERLESÉS TUDOMÁNYÁBA

Átbillent-e már Budapest?

Simplicissimus legnagyobb örömeire elfogyott magyar nyelvű Budapest útkönyvének két évvel ezelőtti kiadása, és kiadója szeretné újranyomni. Abban reménykedtek, hogy ezt minimális változtatással megtehetik. A szerző azonban rájött, hogy valami alapvetően megváltozott. És ha a gyökeres átdolgozást el is halasztotta a következő kiadásra, egy új előszót írt, amelyben megpróbálta összefoglalni, milyen város is Budapest. A régiben ez állt:

„Az én városom azért a legklasszabb hely Európában,

- Mert olyan, mint egy sokáig leszorított, nemrég elengedett rugó.
- Mert szépséges egyensúlyát mutatja a réginek és az újnak.
- Mert szép lassan behedgednek a 40 évnyi ízléstelen diktatúra sebei.
- Mert itt az emberek arcáról még mindig le lehet olvasni örömeiket és bánataikat.
- Mert olyan, mint egy szendvics, ha jó irányból harap bele az ember: egyszerre lehet élvezni az alapanyagokat, a késői diktatúra álmos világát és a pörgős kozmopolita metropolist.
- Mert egyedül itt van olyan, 1906-ban közadakozásból emelt költőszobor, amelynek talapzatába beépítették egy vidéki templomi koldus ajándékba küldött pénzérméjét.
- Mert egyedül itt van olyan körút, ahol felépítették a firenzei Palazzo Strozzi pontos mását, mert egy magyar grófnak erre szottyant kedve. És amelyikben a mai napig működik a Központi (sic!) Házasságkötő Terem.
- Mert úton van afelé, hogy ismét a 400 kávéház városa legyen.
- Mert egy sznob diktatúra emlékéit őrizve még mindig túlkulturált város, sokkal több színházzal, zenekarral és könyvtárral, mint amennyit a társadalom megengedhetne magának.
- Mert még mindig nem igazán szegregált város, noha sok bolond gazdag ember kiköltözött az új elővárosokba.
- Mert egyedül itt van olyan szoborpark, ahová összeköltöztették a kommunista diktatúra szobrait.

- Mert Budapest ciki város is, végtelenül mókás megfigyelésekre ad lehetőséget annak, akinek legnagyobb szórakozása a »társadalmi szafari«.

A fenti felsorolás egyre kevésbé igaz. *Malcolm Gladwell* magyarul is megjelent híres könyve (*The Tipping Point*) a természettudományokból kölcsönvette az „átbillenési pont” kifejezést, társadalmi jelenségekre alkalmazva azt.

Nos, *Simplicissimus* néha úgy érzi, hogy Budapest elérte ezt az átbillenési pontot. Alapvetően három okból.

Egyrészt felgyorsult a szegregáció.

Másrészt az utcaképben elérte a kritikus tömeget a modern, sőt kortárs elem. (Ebben elsősorban a frissen renovált közterek a ludasak: Pesti Új Főutca, Március 15. tér, Ferenciek tere, Kossuth tér, ebben a folyamatban a Széll Kálmán tér lesz a zárókó.)

Harmadsorban a romkocsmá-forradalom rászabadította a vállalkozói tőkét a hagyományos belvárosi városszövetre. Erről „Ki!” címmel egy egész könyvet írt két fiatal ember, *Békés Márton* és *Böcskei Balázs*, amelyet a könyvbemutatóról beszámoló mandiner-cikk így határozott meg: „kiáltvány-korkörkép”.

Simplicissimus ebben az új előszóban érdekes következtetésre jut. Szerinte a budapesti középsztráji tömegek éppen most jutnak el arra a szintre, hogy megint szeretni kezdik a városukat, és egyre többet akarnak tudni a múltjáról (erről árulkodik a sok és sokféle városi séta sikere).

A külföldiek azonban egy másik várost látnak. Egy olyan „éppen jó méretű” várost, amely csak fizikai adottságaiban különbözik a hasonló méretű nyugat-európai városoktól. Vagyis ilyen szempontból Budapest átbillent. A külföldiekhez hasonló életmódot folytató, egyetemista budapestiek pedig a két állapot között, mondhatni átbillenés közben vannak.

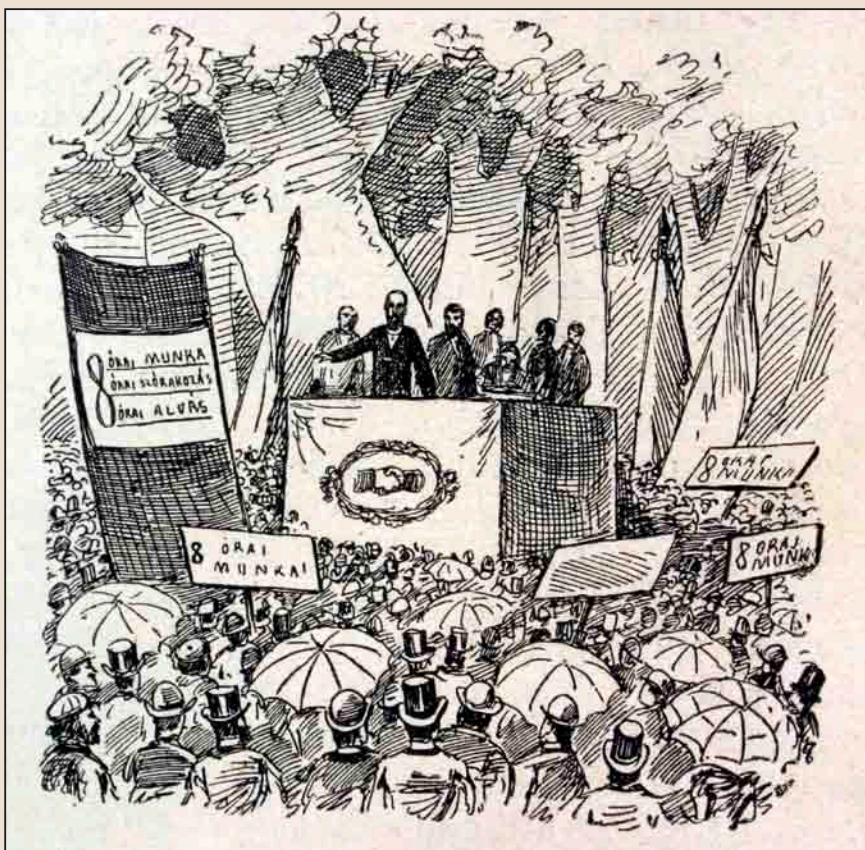
Százötven évvel ezelőtt ünnepelték először május 1-jét Budapesten.

A május 1-jei tüntetések eredete jól ismert: 1886. május 1-jén Chicagóban kez-

dődött egy tüntetés és sztrájk, ennek során 4-én bomba robbant, amelyre sortűz volt a válasz. Sok halottal. Ennek nyomán az AFL amerikai szakszervezeti szövetség 1888 őszén felhívást tett közvé, hogy másfél év múlva 1890. május 1-jén világszerte legyen tüntetés május 1-jén. Lassú, kényelmes világ volt akkor – a következő évre senki nem mert gondolni, meg az nem is volt kerek szám. Fontos esemény volt százhuszonöt éve a budapesti május 1-jei tüntetés (a Népszava becslése szerint 60 ezer, más lapok szerint 20-25 ezer résztvevővel), de annyira talán mégse, hogy a Vasárnapi Újság szerkesztői a nem különösen hosszú, sokadik oldalra szánt beszámoló kedvéért áttördeljék a már kész lapot. Május 1. csütörtökre esett ebben az évben, a lap nyomtatásra készen állt. (Vagy talán már ki is nyomtatták eddigre?!) Mindenesetre, a tudósítás csak 11-én, a következő vasárnap jelent meg. Ebből idézünk az évforduló alkalmából. Azért nem a Népszava lelkes tudósításából, mert szerintünk érdekesebb az, hogy mit tudhatott meg az átlagos újságolvasó polgár, aki nem különösebben szimpatizált a tüntetőkkal.

„A BUDAPESTI MUNKÁSOK GYŰLÉSE A VÁROSLIGETBEN. (...) Azt nem engedték meg, hogy a népgyűlésre a városon keresztül, nagy menetben vonuljanak ki, mert így könnyen csatlakozhatott volna a csőcselék, mely az ily alkalmakat lesi. A munkások tehát a város különböző helyein gyülekeztek, különböző útirányokban indultak a mellékutcákon. A zene tiltva volt, a lobogót nem lehetett a városban kibontani, mert csődülést idézhetett volna. A különböző gyárak, ipartelepek, munkásegységek, iparos testületek mind külön csoportban indultak a városliget felé, külön színű kokárdákkal a mellükön. Minden csoportnak voltak rendezői, vezetői. Némelyik mellé rendőri tiszt is akadt. A városligetbe érve ott aztán fölemelték a lobogókat, a feliratos táblákat, és megszólalt a zenekar. Így mentek, katonás rendben a színpár előtti tágas mezőre. Zászlója, táblája minden csoportnak volt legalább egy-egy. Ezek fölírata: «8 órai munka, 8 órai üdülés, 8 órai alvás». Világszerte ezt használták. A városligetben fölállított szónoki

*Mottó: „Nekem mondd, pestinek, hogy füle van a tepsinek?” – XX. század végi mondás

emlékvényt szintén e feliratok tartották. Legalább 25,000 ember gyűlt itt össze, és e nagy tömeg kiszámított rendben foglalta el helyét, semmi tolongás sem volt. Mindenki tudta, hová kell állania. A rendezők még arról is gondoskodtak, hogy a tömeg közt utak maradjanak, a később érkező csapatok számára. A zenekarok fölváltova játszották a Rákóczi-t, a Marseillais-t, és egyéb dalokat. A gyűlés maga rövid volt. Dr. Csillag Zsigmond, a munkás mozgalmak egyik vezetője, fejtegette a nap jelentőségét s elmondta, hogy a munkás meg van fosztva attól, hogy a törvényhozásra befolyjon, de joga van követelni, hogy azok védjék meg, kik a törvényt alkotják. A munkások az állam leghasznosabb tagjai, meg kell tehát őket védeni. Ezt sürgeti a határozati javaslat is: fogadják el. – Német szónokok is beszélték, de csak röviden és nyugodtan. Egy óra alatt véget ért a gyűlés, s a nagy tömeg ugyanabban a katonás rendben hagyta oda a ligetet, mint a hogy jött. Nem történt a legkisebb rendtelenség sem.”

A Gozdsdu udvar reggel 7-kor

Simplicissimus emlékeiben még élénken él a régi, elhagyatott, félig romos Gozdsdu udvar. 1992-ben egy kanadai folyóiratnak írt is róla egy fényképekkel dúsan illusztrált portrét, mint afféle Budapest-jelképről. Akkoriban több ötvös

is működött benne. És különösen megragadó volt, hogy az egyik repkénnyel befuttatott udvaron az egyik földszinti lakó elkerített néhány négyzetmétert, és a kerítése elé kitett egy pirosra festett lécekből tákolts feliratot: „No parking!” De hogy hogy nem, majdnem mindig parkolt a felirat előtt egy autó. Még az is lehet, hogy az a sajátja volt. A szerző azt is megemlítette a cikkben, hogy van a helyben valami középkorisan félelmetes, Hauff-mesébe illő, főleg amiatt, hogy középen az udvarok láncolata megtörik – egy idő után az ember, ha visszanéz, nem tudja honnét jött. És az is szerepelt a cikkben, hogy gyakran választják az udvart helyszínnek külföldi forgatócsoportok.

A kétezres évek elején aztán az udvar évekre bezárt, majd szépen renoválva újra kinyitott, de elhagyatott volt, a földszinti boltoknak nem akadt bérlője. A hírek arról szóltak, hogy a lakások értékesítése jól ment, főleg ír és dél-amerikai kisbefektetők vitték őket, mint a cukrot. Aztán lecsapott a válság, és azt lehetett hallani, hogy a sok kisbefektető egyszerre került nehéz helyzetbe, kezdtek nem fizetni a közös költséget – egy nap kikapcsolták a villanyt a házakban, és azok szívták, akik éppenséggel rendszerben fizettek.

2012-ben hirtelen minden megváltozott. Kinyitott az első romkocsmacska, a Spiler. Vagyis hogy ez nem igazi romkocsmacska (erről már volt szó ezeken a hasáboakon), hanem ún. romkocsmacska 2.0, esztétikája ugyan a romkocsmákból fakad, de tiszta új, csillogó minden, és inkább a régi és az új érdekes kombinációja uralja a tereket. Aztán jött a többi vendéglátó hely, először csak a Király utcai oldalon. De ahogy fogytak az üzlethelyiségek, a meglevő helyek feltöltésére ellenállhatatlanul kezdett kiterjedni a Dob utca irányába. Ma már alig van üres helyiség. Na de mit keres itt Simplicissimus reggel 7-kor?

Az az igazság, hogy ezt a meglevő helyiséget ő mintegy alulnézetben látta. Öt éve már, hogy hetente háromszor (szigorúan mindig korán reggel) ide, a Holmes Place sportközpontba jár, kedvenc gimnáziumi osztálytársával, Kosarassal, aki hivatali autójával hozza-viszi őt. A nagy meglevő után egy évvel járt erre először este: el volt képedve, hogy mennyi ember van itt esténként. Pedig csak este 8 körül járt az idő – és az még nem is a csúcs.

Hogy milyen a Gozdsdu udvar reggel 7-kor? Nem, nem teljesen kihalt. A sörösen szemlátomást már túleaset a környék. Ilyenkor locsolnak. Minden egyes reggel. És néha (talán hetente egyszer) más módon tisztogatják a kövezetet. Csak második alkalommal jöttem rá arra, hogy mit csinál a kövezetre boruló, apró mozdulatokat végző hatvanas férfi. Nem fogják elhinni: a rágógumikat távolítja el egyenként. Szerszáma ehhez a spakli. De még egy eszközt használ, egy speciális gázégőt. A gimiben a kémia laborban ezt Bunsen égőnek neveztük, de ez kisebb annál. Szóval felmelegíti a kiszáradt gumit, mert akkor nyilván visszanyer valamit a rugalmasságából.

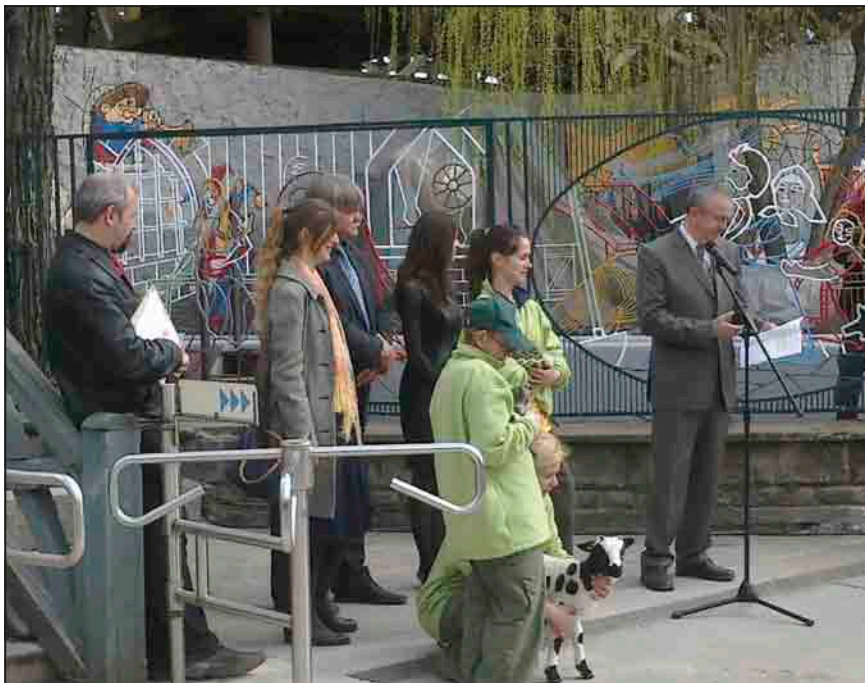
Amióta ezt láttam, pokol az életem, Mindenütt feltűnik a városban elhagyott, már kilapult és megfeketedett rágógumik óriási száma. Különösen a 4/6-os villamos megállóiban. Utálom ezeket a fekete foltokat. De mit lehetne tenni? Indítsak Facebook-mozgalmat, hogy kikényszerítsem a várostól, foglalkozzon a dologgal? (Amikor azt sem tudtam elérni, hogy visszaállítsák azt a pofonegyszerű dolgot, hogy az éves BKV bérletet egy szelvényen lehessen megvenni, ne pedig 12 darabban...) Vagy az lenne a megoldás, ami Szingapúrban?

Ott betiltották az utcai rágógumizást.

Családi élménypark a Ligetben

szöveg: Csontó Sándor, fotó: Sebestyén László

A BUDAPEST hűséges olvasói tapasztalhatták, hogy rendszeresen beszélünk a Fővárosi Állat- és Növénykert és a hozzákapcsolt Holnemvolt Park eseményeiről. Tesszük ezt azért, mert népszerűsége miatt kiemelt figyelmet érdemel, és gyermekes szülőként is elfogultan szeretjük. Hanga Zoltán szövegét meséltettük az idei szezon részleteiről.

fotó: Csontó Sándor

– Itt mindig történik valami. A tavaszi szezonnyitón ringatták újra álomba a park régi látványosságát, a szuszogó óriást.

– Igen, egy göliáttal gazdagodtunk és egy hasonlóan nagy ember, Wichmann Tamás kenukirályunk avatta fel, aki után a Tamás nevet kapták. A sokak számára emlékeztető figura, amelyet tizenöt éve nem láthatott a közönség, az 1960-as években kerülhetett az eredetileg „csodacsónak” néven működő mesecsónak barlangjának bejáratához. Az eredeti alak a fáma szerint úgy másfél évtizeddel ezelőtt a téli fagyok során ment tönkre. Amikor az Állatkert átvette a területet, a mesecsónak egyik nem használt helyiségében – egyebek mellett – megtaláltuk a maradványait, siralmas állapotban. Az eredeti helyreállításáról így nem is lehetett szó, de az intézmény vezetői úgy határoztak, hogy régi fényképek és a „régészeti le-

letek” alapján újraalkotják. A mesebeli óriás új figuráját Székely Kata szobrászművész készítette el, kivitelezése 32 munkanapot vett igénybe. „Csontváza” fából, „húsa” expandált polisztirolból (hungarocell, iporka), „bőre”, illetve felszíne pedig fagyálló csemperagasztóból készült, és vízhatlan anyagból szabtak neki inget. Bajuszát lószőrből készítették, amihez az alapanyagot az itt tartott lovak szolgáltatták. Teljes súlya valamivel több mint 350 kilogramm, 12 négyzetméternyi anyagból készült inget visel, és pontosan 165-ös lába van.

– Ha jól emlékszem a szobrász nevével már találkozhattunk, hiszen az Állatkert több pontján állnak bronz kisplasztikái is, amelyek a hozzájuk kapcsolódó Braille-írással feliratokkal a látássérültek ismeretszerzését is segítik.

– Igen, de haladjunk sorjában, és térjünk vissza még a parkba. Tehát tavaly első lépésként gondoskodtunk arról, hogy a műemléki oltalom alatt álló játékok (a „falovas” körhinta, a barlangvasút, a hullámvasút, a mesecsónak) továbbra is üzemeljenek. E mellett már a 2014-es szezonban több olyan új játék is megjelent a Holnemvolt Parkban, amely a régi városligeti szórakoztatás jellegzetes eleme volt. Ilyen például a klasszikus láncos körhinta vagy a kerti vasút. Idén is működik az ugyancsak örökölt elvarázsolt kastély és a tréfás dzsungelvasút, valamint több olyan játéküzem, amelyek újonnan, már az Állatkert jóvoltából kerültek a területre, például a hattyús-sárkányos és a nosztalgia körhinta, a kis láncos körhinta, a mesevasút, a kisvasút. A múltban veszendőbe ment értékek feltámasztását is fontosnak tartjuk, így a műemlék céllövölde hátfala is már helyreállított formában, eredeti funkciójával üzemel, magyarul célba is lehet rá löni. Ennek is köszönhető, hogy a Holnemvolt Parkot tavaly 450 ezren látogatták meg, ami jóval több, mint a Vidámpark látogatottsága volt az utolsó években. A hullámvasút szerelvényei többet futottak, mint amennyi a transzszibériai vasútvonal teljes hossza. A vasút faszervezete alatt létesített térben több időszaki tárlat is lesz a 2015-ös esztendőben. Egy origami-kiállítással nyitottunk, április 30-tól május 24-ig karikatúra, június 4-től július 28-ig az Altamira Egyesület képzőművészeti kiállítása, július 6-tól október 31-ig pedig az Árpád-házi királyok panoptikumára várja majd az érdeklődőket.

– Öröm körbenézni is, nagyon szépen rendbe hozták mindent. Nehéz a választás a rengeteg játék között, ami egész napos programot kínál a családoknak. Megfizethető ez a számukra?

– Egy olyan belépőjegy-rendszert dolgoztunk ki, amely gazdaságilag fenntartható, ugyanakkor sokkal több ember számára teszi elérhetővé a játékokat. Az állatkert és a Holnemvolt Park szolgáltatásai 2015-ben is változatlan áron lesznek elérhetőek; az állatkerti jegyek a vidámparki területre is érvényesek, de ismét lesz csak a Parkba szóló, 500 forintos is. A játékok és a szolgáltatások igénybevételéhez szükséges zsetonok ára 200 forint marad.

– Ez kedvezőnek tűnik, s bár a végösszeg tekintélyes lehet a nap végére, cserébe olyan komplex szórakoztatást kapunk, amit sehol nem tudnak felülmúlni. De:

„nálatok laknak-e állatok?” – kérdeznék most a gyerekek.

– Természetesen! A több mint húszféle játék mellett ötvennél is több fajt bemutató állatsimogató várja itt a családokat. A rendkívüli szaporulat folytán többek közt a gyimesi rackáknál, a négyszarvú juhoknál, a magyar tarka szarvasmarhánál, az alpakánál, a kecskéknél és a juhoknál született kisállatokat is láthatják a helyszínre érkezők. És lesznek bábszínházi előadások a Marica Produkció közreműködésével, és persze a Tündér Ilona mesejátsszótér, a krokodilos és a Manófalva játszótér is várja a gyerekeket. Az állatkerti területen délelőtt 10-től délután fél 5-ig minden egész és fél órában események sokasága, látványteretése, állatbemutatók és más hasonló produkciók várják az érdeklődőket, amelyeket összefoglalóan „Légy ott!” programoknak neveztünk.

– Játéktól az állatokig és vissza, kipróbálni mindent szinte lehetetlen. Látjuk viszont, hogy csikos pólós „hintáslegények” segítik a látogatókat az eszközök használatában. Egyéb, esetleg felnőttesebb „csemegékkel” is szolgálnak a publikumnak?

– Ebben az évben is több jeles nap, illetve több napon át tartó fesztivál, rendezvény lesz az Állatkertben és a Holnemvolt Parkban. Idén is részt veszünk a Múzeumok Éjszakáján, és természetesen lesz Állatkertek Éjszakája (augusztus 28.) is. Ezen kívül négy különleges esti rendezvénynek adunk otthont. Június 21.: Múzeumok éjszakája, július 1.: Mutatványosok éjszakája, szeptember 25.: Kalandok éjszakája, október 31.: Szörnyek éjszakája. Az Állatkert alapítványa által szervezett esti séták a kulisszák mögötti világba nyújtanak bepillantást a legérdeklődőbb állatkert-barátoknak. Márciustól októberig összesen tizenhárom alkalommal tartunk ilyeneket.

– Azt csiripelték a városi verebek, hogy nyár derekától visszatérnek a zenés esték. Tánkra is perdülhetünk?

– Az biztos, hogy megmozgatják majd a testet és a lelket a Zenés állatkerti esték. A koncertsorozat keretében összesen hét eseményre kerül majd sor július 8. és augusztus 21. között: *Boban Marković*, Budapest Bár, Budapest Klezmer Band, Hot Jazz Band, *Orosz Zoltán*, *Lajkó Félix*, illetve a MÁV Szimfonikus Zenekar Strauss-estje a Holnemvolt Parkban lesz hallható. Reméljük, ezzel a sorozattal is újabb rajongókat szerzünk családi élményparkunknak. ●

Egy kiállítás margójára

Kassai Ferenc

Budapest száz éves házainak bejárása – az áprilisi tavaszok visszatérő budapesti eseménye – a felfedezés örömét kínálja mindnyájunknak. Elámulunk annak a hatalmas, és többnyire titokban maradó építészeti kincsnek a láttán, amelyet Budapest épületei (és udvarai) őriznek.

A „nyitott házak hétvégéje” nem csak műemlékekkel foglalkozik, beszél az egykori Budapestről, az itt élt emberek erőfeszítéseiről, az épületek lakóiról – és felhívja az utókor figyelmét az épített környezet szépségeire, azokra a rejtett műszaki értékekre is, amelyek ezen épületek jellegzetességeit adják. A Titkos udvarok című fotókiállítás is a fővárosi épített környezet jobb megismerését szolgálja: március 11-én nyitottuk meg a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kiscsaládjában Sebestyén László unikális fotóinak bemutatóját.

fotó: Sebestyén László

Elismerést érdemel az a kevésbé ismert tény, hogy hídnak a megépítésétől fogva csaknem hét évtizedig nem volt szüksége komolyabb felújításra

Részt vettünk ugyanis a megvalósításában: mert a Budapesti és Pest Megyei Mérnöki Kamarát a lokálpatrióta szemlélet jellemzi. Ennek szellemében vesz részt a BPMK 2007 óta – a fővárosi, kerületi és Pest megyei területek jelentős részében – a kapcsolattartói együttműködések keretében a régió mérnöki munkát igénylő feladataiban. A kerületekben lakó kamarai tagjaink tevőlegesen is részt vesznek a fejlesztési koncepciók kialakításában. A cél, hogy a Kamara és az önkormányzatok között közvetlen párbeszéd alakuljon ki az építés, a közlekedés, településrendezés, tervezés, tervpályázatok, közbeszerzés, az energiaügyek, közművek és hírközlés, a környezetvédelem és vízügy, valamint az ipari technológiák szakterületein: a fenntartható fejlődés érdekében.

Céljaink között tartjuk számon a műszaki mérnöki hagyományok ápolását is. Kamaránk *Széchenyi István* szavait tűzte zászlajára: *„Tiszteld a múltat, hogy érthesd a jelent, és munkálkodhass a jövőn”*.

Az Európai Unió Tanácsának elnökségét 2011 első félévében ellátó Magyarország képviselőjében 2011. június 15. és 30. között Brüsszelben, az Európai Unió központjában kiállításon mutattuk be a magyar mérnöki tudás, kutatás és kutatás-fejlesztés eredményeit, megvalósult alkotásait, gyakorlati és elméleti erőfeszítéseit. A Kreatív Magyarország – Mérnöki tudás – Múlt, jelen, jövő című audiovizuális kiállítás az EU-elnökségi kísérőprogramokba illeszkedve jött létre.

A tárlat öt mérnöki terület – a közlekedés, a járműipar, az építészet, az energetika-épületgépészet, illetve a vegyészet – köré csoportosítva, a múlt, jelen és jövő hármasságában szemléltette a magyar mérnöki kreativitást, tudáshagyományt. A hangsúlyt a jelen és bizonyos mértékig a jövő képviselte. Azaz nem csupán felelevenítve a múltat, de felvillantva azokat az emblemikus alkotásokat és azoknak a híres konstruktőröknek az emlékét, akik egykor megalapozták országunk mérnöki hírnevét. Elvittük Brüsszelbe azoknak az ígéretes magyar termékeknek, találmányoknak a hírét is, amelyek érdeklődésre és sikerre tarthatnak számot.

Azóta a kiállítást vándorkiállításaként a hazai közönség is megismerhette. Fontos, hogy a magyar közönség is megismerkedjen anyagával, és eljusson hozzá mondanivalója: mérnöki teljesítmények nélkül nincs felemelkedés, a gazdaság kátyúba ragadt szerelét a műszaki értelmiség szakmai tudása nélkül nem lehet kimozdítani. Ezek a teljesítmények fölkelthetik a pályaválasztók érdeklődését a műegyetemi tanulmányok és a mérnöki szakmák iránt – ez a tudás pedig az ország

jövőjének a záloga. Néhány példa: a közlekedés szekcióban valódi hungarikumként láthat az érdeklődő magyarországi hidakat. A hidépítésben Széchenyi István óta mindig valami újdonsággal rukkoltak elő a magyar mérnökök, elég a budapesti Erzsébet vagy Szabadság hídra, a Balaton-melléki kőröshegyi völgyhídra vagy a szegedi Móra Ferenc hídra emlékeztetni. A járműipar területén, az autóbusz-gyártásban, az aviatikában sokáig meghatározó, mi több élenjáró szerepet játszott a magyar tudás, és tevékeny részünk volt a Hold- és Mars-járó megkonstruálásában is. A világon egyedülálló lánc nélküli kerékpár, a STRINGBIKE feltalálása is két magyar mérnök nevéhez fűződik.

A Pest és Buda közötti híd ötletét először Zsigmond király vetette fel 1436-ban. Mátyás király is állandó márványhíd építését fontolgatta, a trójai híd mintájára, ám az ötlet megszületésétől számítva több mint négy évszázadot kellett várni arra, hogy a Pestet és Budát összekötő első kőhidat megnyissák a forgalom előtt. A Lánchidat végül is Széchenyi István hathatós munkájának köszönhetően, 1849. november 20-án avatták fel.

De emlékezzünk arra is, hogy a századfordulóra Budapest városképe látványosan megváltozott. A báró Podmaniczky Frigyes által vezetett Fővárosi Közmunkák Tanácsának égisze alatt kidolgozták a város általá-

nos rendezési tervét, ennek során kiépültek kör- és sugárútjai, lezajlott a Belváros rendezése is. Egyik évről a másikra nőttek ki a semmiből egész városrészek sokemeletes bérpalotákkal, üzletekkel, forgalmas utcákkal. Bár akkoriban az Andrásy úton már omnibusz, a Király utcában pedig villamos szállította az utasokat, ezek a járművek nem biztosítottak elegendő férőhelyet az 1896-ra tervezett millenniumi kiállításához.

A turisták várható rohama miatt a Millenniumi kiállításhoz nagy kapacitású közlekedési megoldásra volt szükség. A földalatti vasút első szerelvényei a tervek elfogadása után két évvel, 1896. május 2-án, az ünnepségek első napján, a világon – London után – másodikként már el is indultak.

Mindez az építészek és mérnökök összehangolt jó munkáját dicséri. A mai Budapest építészeti, kultúrtörténeti arculata már el sem képzelhető nélkülük, akárcsak a fővárosi házak, udvarok sajátos világa nélkül.

E múltbéli példák alapján azt hiszem, a társadalomnak és a politikának is fel kell ismernie, hogy az építés az emberiség gazdasági és kultúrtörténetének egyedülálló, semmi mással össze nem hasonlítható területe.

Épített világunk nem más, mint a természetnek az emberi léthez alakított része, ezen belül egy nemzet közkinccse. Olyan közkinccs, amelyben együtt, egymást feltételezve van je-

len az alkotó egyén és a társadalom, a múlt és a jelen. Épített környezetünk a kor gazdasági és politikai viszonyainak pontos tükrö. Minden kor épít, teremt és őriz – amivel a saját és további nemzedékek életminőségét határozza meg.

Az eredményeképpen megvalósult létesítmények a nemzeti vagyon maradandó elemei, amelyek műszaki-gazdasági értékükön túl is alkalmasak jelentős értékképzésre, fejlesztésekre beindítására. Az épített világ alakítása során születő döntések esetenként évszázadok kulturális kincsét őrzik meg. A Kreatív Magyarország című nagyszabású európai kiállítás is erről győzhetett meg bennünket s remélem újabb bemutatóinak látogatóit is.

Az építés folyamatos tevékenység, mely évszázadok egymásra halmozódó tapasztalatait foglalja magába és fejleszti minden időben a kor igényeinek megfelelően.

A politika, a társadalom és az építésügyi szakma megkerülhetetlen, közös felelőssége az, hogy közmegegyezésre alapozott program alapján biztosítsa épített környezetünk fejlesztését és védelmét. Jövőnket úgy kell alakítanunk, hogy a világ- és a nemzeti örökség részévé lett múlt megőrzése biztosítható legyen. ●

A szerző a Budapesti és Pest Megyei Mérnöki Kamara elnöke

Épül a millenniumi földalatti

A NAGY HÁBORÚ

Májusi mozinap

Bedő József

A magyar világháborús hadi-jótekonysági intézmények közül az Augusztia Gyorssegély-alap, ez az országosan működő, arisztokrata bázisú civil szervezet volt a legismertebb, legeredményesebb. Társadalmi kezdeményezésként keletkezett Augusztia főhercegasszony – „a magyar hadsegélyezés védőangyala” – védnökségével. Kezdetől szorgalmazta a nemzeti összefogást a világégés nehéz éveiben. A hangsúlyt az adandó segély gyorsaságára helyezték. Az Alap adott készpénzsegélyt, ruhát, élelmet, fűtőanyagot, segélyezte a rokkantakat, a sebesülteket, a frontkatonákat, a hadbavonultak családtagjait és a háború alatt támogatásra szorulókat.

A mozinap ötletét valószínűleg az Augusztia-matinének nevezett vasárnap délelőtti előadások adták: a háború alatt ezeknek a jövedelmét az Augusztia-alap javára ajánlották föl. A mozi- és filmszakmának pedig szüksége volt egy országos szintű, egységes rendezvényre, amely oldhatja a filmforgalmazók, filmkölcsonzók, budapesti és vidéki mozgószínházak között ez idő tájt kialakult feszültségeket.

A Magyar Kinematográfusok Országos Szövetsége és a Magyar Mozgóképipari Egyesület hivatalos lapja, a Mozgófénykép Híradó 1915. április 26-án tájékoztatta a szakmát: „... a magyar moziszakma vezető egyéniségei egy nagy jótekonny mozinap tartását határozták el. Az Országos Mozinap keretében Magyarország összes mozisai május 19.-én előadást tartanak, amelynek jövedelme felerészben az Augusztia rokkant alap és felerészben a Vörös Kereszt céljaira megy. A magyar moziszakmától áldozatot várunk: azt az áldozatot, hogy május 19.-én teljes bevételét a nagyszabású jótekonny akció támogatására fordítsa... Az igazán impozánsnak ígérkező mozinap részleteiről a következőkben számolhatunk be: F. hó 19.-én volt az alakuló gyűlése a mozinapnak amelyen megalakították a nagyobb és szűkebb rendezőbizottságot (...) Legelső teendője volt, hogy meghívja a budapesti filmkölcsonzó vállalatokat, vajjon hajlandóak-e erre a napra az egész országban ingyen adni a jótekonny célra játszó mozisoknak a műsort. Be kell vallanunk, hogy jól esett a filmkölcsonzóknak ez az egyöntetű spontán kijelentése, amellyel ezt felajánlották... A filmkölcsonzók megnyerése után kimentek a felhívások az ország összes mozgószínháztulajdonosaihoz és azt is konstatálhatjuk, hogy a mozisok ugyancsak lelkes örömmel és áldozatkészséggel veszik ki a részüket e nagyszabású akcióból, amely hivatva van a moziszakma áldozatkészségét az egész világ előtt bemutatni. Már az első felhívásra a budapesti mozisok elitje jelentkezett és azt hisszük, hogy rövidesen büszkén jelenthetjük majd úgy a szakma egyetemének, mint azoknak, akik érdeklődéssel várják ennek az akciónak a sikerét, hogy a magyar moziszakma lelkes áldozatkészséggel sietett a jótekonnyág kibontott lobogója alá.”

A vidéki mozgószínházak nem „siettek”. Sőt, május 4-én megalapították a Mozgószínházak Országos Szövetségét, és az alakuló gyűlésen erősen sérelmeztek, hogy a Mozinap rendezősege nem kérdezte meg a mozisokat a mozinapról, illetve feltették a kérdést: miért nem a moziszakma károsultjairól gondoskodnak a bevételből. A jelenlévő Décsi Gyula – a Magyar Kinematográfusok Országos Szövetségének elnöke – győzte meg a szakmát, hogy a már meglévő felkérésre tekintettel támogassák az ügyet. Folytatódhattak az előkészületek. A rendezvény védnökei tekintélyes személyiségek voltak: Augusztia

főhercegnő, Lónyay Sándorné grófnő, Sándor János belügyminiszter, Csekonics Endre gróf, dr. Pekáry Ferenc miniszteri tanácsos, dr. Bárczy István polgármester és dr. Boda Dezső főkapitány (aki elengedte a napi engedély tarifáját...).

A felhívást Az Újság, 1915. május 19-i számából idézzük:

„... A mozgószínházak tulajdonosai nagyban készülnek a jótekonny mozinapra, több moziban elsőrendű művészi hangverseny és kabaré lesz, amelyben a legkiválóbb művészek repertoárjuk legjavával szerepelnek. Ott ahol nem lesz hangverseny, a legjobb filmműsort mutatják be, a mozisok törekvése az, hogy az országos mozinap legyen a legjobban jövedelmező a háborús szezonban, mert ennek a napnak egész bevételét a rokkantaknak adják. Azt szeretnék elérni, hogy minden előadásuk zsúfolt ház előtt peregjen le. Ezen a napon mindenki elmegy a moziba. A társadalom legelőkelőbb körei is nagyban érdeklődnek a mozinap iránt és közéleti szereplőink közül számosan jegyezték előjegyeiket a moziban.”

A Mozgófénykép Híradó 1915. 22. számában a mozgószínházak tulajdonosai is kérelmet intéztek a közönséghez:

„A mi kedves publikumunkhoz!

Részt akarunk venni mi is abban a nagy nemzeti munkában, amelyet a magyar társadalom itthon folytat az áldozatkészség változatos eszközeivel, a humanitás zászlaja alatt. Május 19.-én szerdán, minden előadásunk teljes bevételét az Augusztia-alap rokkant-alapjának és a Magyar Vöröskeresztnek adjuk. Az előadásokkal járó költségeinket mi viseljük, Hazafias törekvésiünk sikerét azonban csak a közönség támogatásával érjük el. Mi meghozunk minden áldozatot, nem sajnáljuk a költségeket, a fáradságot, de minden buzgalmunk kárba vész, ha a közönség nem méltányolja intenciókat. A mi kedves publikumunkhoz fordulunk azzal a kéréssel, hogy ma, szerdán, május 19.-én jöjjen moziba. Ha az volt a szándéka, hogy holnap vagy a hét más napján megy moziba, változtassa meg a programját, és jöjjen ma, mert ma a rokkantaké a pénze. Pénztárunkat az ország minden moziájában a Vöröskereszt és az Augusztia-alap jótekonny hölgyei ellenőrzik. Ha mindenki ma, szerdán, május 19.-én látogatja meg a mozinkat, tekintélyes összeggel tudjuk gyarapítani a rokkant-alapot, mely hazánk védelmében munkaképtelenné vált hőseinknek nyújt majd menedéket.

Hazafias tisztelettel:

Magyar Kinematográfusok Országos Szövetsége és a Magyar Mozgóképipari Egyesület”

A Mozgófénykép Híradó adatai szerint a filmkölcsonzók a jelentkező 320 mozgószínházat – közte az összes budapestit (88 mozgószínházat és 3 kávéházi mozit) – a programtétételek számát tekintve igazán gazdag és változatos műsorról látták el: a Projectograph 60, a Gaumont 55, a Goldenweiser 50, a Philip és Pressburger 45, a Hungária 30, a Schwarzenberg 30, az Eclair 20, a Polo 15, az Oberländer 15, a Monopol 10, a Handl 10, a Korona 10, az Edison 10, a Mozgóképipari Vállalat 10, a Standart 10, az Ifuk 10, a Hermes 10, a Metropolis 8, a Rady-Maller 8, a Bolgár 5, az Express 5 filmet bocsátott rendelkezésre.

Az Országos Mozinap sikeréről a következőket írta a már idézett szaklap: „Arányaiiban mind jobban bontakozik ki az Országos Mozinap jelentősége, amely úgy erkölcsi mint anyagi eredménye tekintetében kétségkívül a szakma eddigi legeredményesebb akciója. A moziszakma ezúttal megmutatta, hogy tud összetartani, amikor a Haza érdekéről van szó. Az eredmény a jelentések szerint megközelíti az ötvenezer koronát.”

Gyűjteményem legféltettebb darabja lenne, ha találnék egy 1915. május 19-i mozijegyet, amely a kulturális szolgáltatás mellett az Országos Mozinap adománygyűjtési nyugtája is. Legnagyobb sajnálatomra azonban ilyennel nem tudok szolgálni a BUDAPEST olvasóinak. ●

A vintage-style movie poster with a dark blue background. The central image is a silhouette of a soldier on a horse, both rendered in a dark, almost black color with some reddish-brown highlights. The soldier is playing a trumpet, and the horse is rearing up. The background is filled with small, glowing green and yellow specks, suggesting a night sky or a battlefield. At the top left, there is a large red cross inside a black circle. To its right, the text '1915 MÁJUS 19' is written in red, and 'ORSZÁGOS' is written in green below it. Further right, there is a small circular illustration of a figure on a horse. The main title 'MOZINAP' is written in large, bold, red letters across the top. In the bottom left corner, there is a black silhouette of a building with a single lit window, containing the text 'AZ ÖSSZES BEVÉTELEK AVORÓS KERESZT ÉS AUGUSZTA ALAP CÉLJAIT SZOLGÁLJÁK' in green and red. In the bottom right corner, there is a small red signature 'BORTHYIK' and a logo for 'ATHENAEUM R.T. BUDAPEST'.

+ 1915 MÁJUS 19
ORSZÁGOS
MOZINAP

AZ ÖSSZES
BEVÉTELEK
AVORÓS KERESZT
ÉS AUGUSZTA ALAP
◦ CÉLJAIT ◦
SZOLGÁLJÁK

BORTHYIK

ATHENAEUM R.T.
BUDAPEST

Kávéház-forradalom

Szántó András

A kávéházi életben a forgalom mindig erősen függött a gazdasági körülményektől. A huszadik század első évtizedeiben Budapesten sok üzlet az „előre-menekülést” látta megoldásnak, azaz helyisége és szolgáltatása felfrissítését. Kezdték megfogyatkozni az „ezüsttükörös” múlt kissé dagályos, zsúfolt enteriőrjei. Átvették helyüket a tágasabb terek, szellősebb elrendezések, a modern bútorok.

noha alig volt köze ehhez az iskolához és a stílushoz. Kállai Ernő (neves műtörténész, kritikus) írja: „Ma már mindenki tudja: üveg- és fémcsillogású épületek: Bauhaus stílus. Lakáshigiénia lakályosság nélkül: Bauhaus stílus. Csővázás karosszék: Bauhaus stílus. Kockás tapéták: Bauhaus stílus. Nincs kép a falon: Bauhaus stílus. Van kép a falon, de mi is akar lenni? Bauhaus stílus (...) Nincs orvosság az ilyen kínos vagy komikus vadhajtások ellen, melyeket jó új korunk divatos törekvéseinek köszönhetünk. Ófelsége a sznob valami újat szeretne.” (Tér és Forma, 1930)

Az csak természetes, hogy mindezeket figyelembe véve ez a „modernizálási” törekvés sok változatban jelent meg a kávéházainkban. Az így megvalósult átépítések-

ből mutatunk be néhányat, folytatva a sort, amit a BUDAPEST áprilisi számában a Bucsinzky példájával megkezdtünk.

Az E.M.K.E.

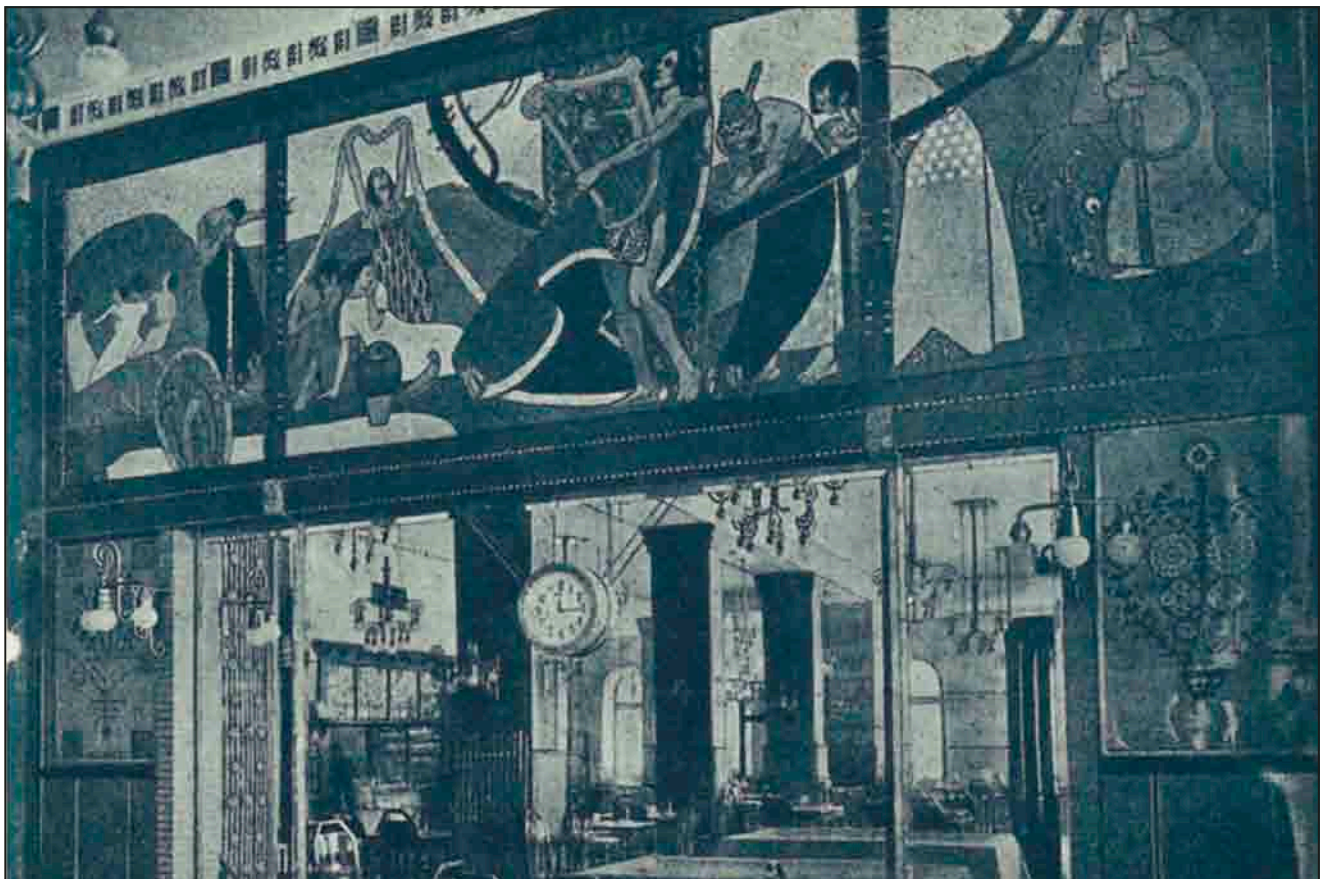
A századforduló szinte legforgalmasabb helyén, a Nemzeti Színház mellett nyílt meg egyik legismertebb kávéházunk 1894-ben, egy Jahn József tervezte (1883) házban. Maga az épület a színészek nyugdíjgyűlésének bérháza volt, Blaha Lujza is itt lakott az első emeleten, a kezdettől itt működött kávéház a Nemzeti Színház művészeinek kedves találkozó helye lett. Wassermann Jónás, az új tulajdonos lelkes tagja volt az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesületnek, így kapta a kávéház az új nevét. Wassermann a

Az Emke kávéház első átalakítása – üveggel borított oszlop (képeslap, 1912)

A háború miatt lelassult, majd a huszas évektől felélénkült modernizálás mindekelőtt e szó tartalmát illetően váltott ki érdekes vitákat. A Bauhaus művészeti iskola megjelenésével, illetve az ott dolgozó magyar építészek és iparművészek ismertté válásával egyszerre minden „Bauhaus” lett,

Az Emke kávéház első átalakítása – tükörfal képpel (képeslap, 1912)

leghíresebb cigányprímásokat foglalkoztatta, még a slágerbe is belekerült, hogy „szemben az EMKE cigánya zenél”.

1901-ben, a tulajdonos halála után fia, Wassermann Mór vette át az irányítást, és még a háború előtt jelentősen átalakította. „Modernizálta”. A legrészletesebb tudósítás az átalakulásról az *Interieur* című lapban jelent meg Róth Zsigmond műépítész tollából (1912. január 20.). Ebben minden elem, bútor, falfelület és díszítés kritikáját és – többnyire – dicséretét olvashatjuk. Említi például, hogy „keveselnünk kell a tükör-felület alkalmazását”, tehát a klasszikus kávéházi tartozékok helyét átvették a modern dekorációk. Néhány falfestményt Földes Imre festőművész tervezett (aki főként plakátjaival lett világhírű). A méltatás szerint a tervezők (Rainer Károly és Skuletzky Sándor műépítészek) „...szinte félve kerültek minden hagyományost. Ez teszi egyénivé, sajátossá e helyet – egyes részleteknek pedig rendkívüli bájt kölcsönöz”. Újdonság volt, hogy „a csillárok minden felesleges ciráda nélkül tisztán a világítási effektus teljes kihasználását hirdetik”, hogy a fehér ablakfülkék mellett a bútorok döntően szürkék, a mozaikszerű ornamentika a vasoszlopokat burkoló üvegfelületeken újszerű és látványos.

Az igazi „nagy” megújulás azonban e fontos kávéházi templomban már Wassermann Mór halála után történt. A háború előtti

Emke „Dancing-bar” (képeslap, 1937)

utolsó tulajdonos házaspár, Stern Fruzsina és Bermann József 1937-ben teljesen felújította a helyiségeket. Beépítették a bérház udvarát, létrehoztak egy százhatvan vendéget befogadó grillt, melynek érdekessége a süllyeszthető zenekari dobogó volt; a kor híres dzsessz-énekesei és művészei léptek fel itt rendszeresen. A kávéházat és a grillt is késő art-deco stílusban alakították ki. A dekoratív változások mellett a modernizációt az amerikai szórakoztató helyek követése is mutatta. A „Dancing-bar” csillárai, fali- és oszlopvilágításai már egészen modern formavilágot tükröztek. A székek és fote-

lek kárpitozását akkori legnevesebb mestereink, Szabó Éva tervezte, és az ő műhelye is készítette. Megjelent a termekben egy jellegzetes és később igen elterjedt építészeti ötlet: a mennyezet kerek, ívelt süllyesztése, rendszerint rejtett és sejtelmes világítással.

A Savoy

A frissítési láz végigvonult a Körúton, és elért a Nyugati téri Vigszínház kávéházig. (Kozma Lajos terve minden részletében modern volt, Bodor Ferenc szerint „a belépőt rögtön mellbe vágta a falakat borító rengineg új anyag, ezek meleg, lüktető színhatása,

Emke Grill (képeslap, 1937)

A Savoy kávéház belső tere (fotó a Gastätten c. albumból, Stuttgart 1939)

ami teljességgel új volt az akkori Pesten; talán csak a Bucsinzky hasonlítható hozzá.”). Félúton, az Oktogonon nyílt meg 1934-ben újjáépítve a Savoy. A Nicoletti, majd Kovács kávéház csődbe menetele után dr. Kőrössy Kornél és Katona István, az új tulajdonosok, két jól ismert építészhez fordultak: Beutum János és Rákos Pál végezte a tervezést és

vezette az átépítést. Munkájukban szóhoz jutott a „modern térlátás és a térfantázia”: a helyiséget több eltérő funkciójú térre tagolták, melyek más és más falburkolattal és színben készültek. „A legérdekesebb a lépcsőház megoldása, amelyen felfelé haladva a félemeleti bárhoz és az emeleti termekhez a legkülönbözőbb és fantasztikusnál fantasz-

A Spolarich kávéház (képeslap, 1940)

tikusabb átpillantásokat kapjuk. S mindez nemcsak artisztikumot nyújt, hanem gyakorlatilag is remek térkihasználásra ad alkalmat” – írta dr. Birbauer Virgil a Tér és Formában.

A Spolarich és az Erdélyi Borozó

A rendkívül szerteágazó tevékenységű (és hatású!) Spolarich család történetét még senki sem dolgozta fel oly módon, hogy abból a kávéházuk mellett budapesti és berlini bérleményeiket megismerhetnénk. A familia Spolarich Mártontól (Zrínyi Miklós titkárától) származtatja őseit. A vendéglátós utód 1910-től vált a fővárosi kávéházi élet egyik főszereplőjévé a József körút 37-39-ben lévő helyiség megvásárlásával és átalakításával. Hosszú sikeres működés után hanyatlani kezdett a forgalom, Spolarich Károly 1933-ban Japánban kísérte meg újratereket az anyagi alapokat. Kereskedelmi próbálkozása teljes kudarcba fulladt, és visszatérve nem tudta elkerülni az 1934 novemberi árverést.

Az új tulajdonosok megtartották a régi nevet, de a helyiséget teljesen átalakították. Ekkor a modern áramlatokkal tartva – és néhány kortárs kávéház sikere és példája alapján – a régi belső teret több részre osztották, kialakítottak egy grill-bárt, meghittebbé tették a hangulatot. Az üzletmenet fellendült, de a „jobbra tolódás” miatt már sohasem érte el újra, amit fénykorában.

A Spolarich család néhány más népszerű vendéglátóhely bérletét nyerte el. Ilyen volt a legendás Erdélyi Borozó (Dalszínház u. 8. – az Operaház mellett). Stílusa követte a divatot: a mennyezet kör alakú bemélyítését, a világítás megoldásokat, a színes falakat, a bútorokat és a lámpatesteket.

Itt érdemes megjegyezni egy érdekes új divatot. Már régóta vitatkoztak akkor a szakemberek arról, hogy csak este, vagy már délidőben kell-e abrosszal teríteni a márványasztalokat a kávéházakban, s amíg ők vitatkoztak – a megoldás robbanásszerűen elterjedt. Az ok, hogy a legtöbbször jó konyhát vezettek, sokan étkeztek ott, másrészt éppen erre akarták a tulajdonosok ösztönözni a vendégeket, a bevételre gyakorolt jótékony hatása miatt.

A Baross

A sort még lehetne folytatni, de lezárjuk most egy korábban szintén népszerű üzlet példájával. A Baross kávéház is a körüti „tengelyen” fekszik. A főleg polgári és iparos vendégeket vonzó helyet sokszor változtatták a szolgáltatásai alapján (még én is jártam ide táncos délutánokra a 70-es években).

Az eleinte Mikszáth törzshelyeként, majd „a sakkozók Mekkájaként” ismert vendéglátóhely a húszas években kezdett hanyatlani (az irodalmárok és más törzsvendégek soha-

Erdélyi Borozó (képeslap, 1940)

sem voltak igazán lojálisak kávéház-ügyben). Amikor *Szepesi Frigyes*, híres hűsgyáros és kereskedő (lásd „*Szepesi virsli*”) átvette a bérletet, még fellendült egy időre, de a felújítás egyre sürgetőbbé vált. 1932-ben tervezték újjá a kor „modern” divatja szerint, de az átépítés részleteiről nem sokat tudunk. (Bodor Ferenc szerint „*Érdemes megfigyelni a Baross kávéház tükrös oszlopait, minden díszről mentes, racionális bútorait. Ez még nem tudatos téralkatítás, de a megrendelő megsejtett valamit az új korszalemből.*”.)

Itt is kialakítottak egy bár, a szolgáltatást is fejlesztették, ám az enteriőr átlagosra sikerült. Volt modern lámpa, oszlop-tükrök és terített asztalok, és „a Soutterainban este tánc” – ez azonban már kevés volt (vagy drága?) a józsefvárosi polgárság és az iparos fiatalok számára. Az sem sokat segített, amikor 1944-ben hatósági kinevezésekkel cserélték le a kávéházak (főleg zsidó származású) vezetőit és a Baross élére *Kalmár Dezső* került. ●

A képek forrása: a szerző gyűjteménye

Baross kávéház (képeslap, 1938 körül)

VERSLÁB • VERSLÁB • VERSLÁB • VERSLÁB

Tandori Dezső: „Barátaim a fűben, Barátaim a fűben”

1996. május 1.

Újra Alíznál

Valahol erre nyugszol – Már magad se tudod, hol: Nincs semmi ellene, Mit tudnod kellene.	Végtelen egyedüllet Parazsa kicsi füstjét A hideg levegőbe: Cigaretám erőre
Itt minden ellenem van, Azzal is, ha velem van: Nem törődöm veled? Ez meg ő ellene.	Kapva a levegőbe Kanyarítja, belőle Madár-alak, csalul Szürkélve, alakul.
Rézsűből, barna útból Kezd kinőni a tyúkhúr, Mindenek egyszerűje, Derűje és terűje.	Ez így igaz, de mi Fű lenne valami Oly feltétele-kezdet, Hogy ne pusztulni kezdjek,
Kijöttem ide hozzád, Már nincs kit-mit: ha hoznák Tört madárvoltodat, Mint rég, nem holtodat,	Csak múljon el az éj Velem. Semmi beszély Ne kezdődjék el reggel, Ahogy épp-hallgatott-el
Ami lett. S mi lett volna. Nem érzek. Ez a dolga (Ennek). Ezek szerint. A Föld fűvel kering,	Este, hogy elsodort Valami, mint a port, Füves erózió Rézsűje volna jó,
Veletek, protokkal, A tabáni hegyoldal. Elmélyedés a föld, Ízekig körbetölt	Ne kéne semmi másra, Erre a túlhalásra, Ne vihetne haza Nap szaka, éj szaka:
Ott, hol soha se voltál: „Körötted-lét”. Körüljár A nálam-már-valóbb. Ez ma gondolatod.	Lennénk a fű maga, Két fűmag távola, Elszállva kétfelé: És szívünk értené.
Itt végre újra sírok, Mert végre újra bírok. Megyek. Ma végre: voltál Nekem. Ez körbepolyál.	Megj.: Köszönettel e vers Nekik, akik októberi Kamra-estemen ott voltak, akikkel jól voltam ott, és ez újra – ha csak átmenet is – „előszabadított”.

A HAZA REMÉNYTELEN ÜGYE

Zappe László

Kis híján negyedszázada, 1991 koranyarán, Kaposváron *Mohácsi János* fergeteges rendszerváltás-paródiát rendezett *Friedrich Dürrenmatt* A nagy Romulus című „történelmietlen történelmi komédiájából”. Minden mondatából az akkori korra lehetett ismerni. A svájci író darabjának szellemessége abból az alapgondolatból fakad, hogy az utolsó római császár történelmi feladatának véli Róma elpusztítását. Büntetni kívánja a véres, erőszakos hódításokon alapuló birodalmat. Azért lett császár, hogy betölthesse ezt a történelmi küldetést, hogy semmittevéssel tönkretegy, s végül kiszolgáltassa országát a feltartóztathatatlanul előretörő germánoknak. Ám furcsa viselkedését, amellyel elodáz, halogat, és ha kell, megakadályoz minden próbálkozást a haza megmentésére, s amelyet sem környezete, sem a nézők nem tudnak másnak betudni, mint kóros lustaságnak, tompultságnak, esetleg végtelen cinizmusnak, csak az utolsó jelenetben magyarázza meg. Akkor, amikor a hódító germán vezérről, *Odoakerről* is kiderül, hogy pusztán belpolitikai kényszerből, a népében, seregében túltengő hazafias indulatok leszerelése végett hódít, és csak azért csörtetett Rómáig, hogy behódoljon *Romulusnak*, aki megszabadíthatná alattvalói túlbuzgalmától. Így végül mindketten csalódnak, a történelem iszonyatait nem lehet kijátszani, megelőzni, eltéríteni. A formátumos katasztrófa politika fikciója alkalmas tükörnek bizonyult akkor, hogy korábbi néhány esztendő eseményeire ismerjünk.

Most a Kaposvári Egyetemen 2010-ben alakult K2 társulat vette elő Dürrenmatt művét. Létrehozói, vezetői, előadásai rendezői, *Benkő Benke* és *Fábián Péter* akkoriban legfőljebb óvodások lehettek, vagy még azok se. De mára remekül elsajátították a Mohácsi-módszert. Roppant szorgalommal és sokszor remek eredménnyel alkalmazzák korunkra a klasszikus meg a nem is annyira klasszikus alkotásokat.

A K2 Bakfitty című előadásában, amelyet a Stúdió „K”-val együttműködve hoztak létre, a katasztrófahelyzet állapotát mai viszonyainkra vonatkoztatják. Teljes sikerrel. Noha a napi politika szintjén éppen nem látszik túl közelinek semmiféle kívánatos vagy nem kívánatos átalakulás. A történelmi „katasztrófa” most éppen nem látszik olyan közeli jövőnek, mint amilyen közeli múlt volt 1991-ben. De ettől a helyzet még lehet minőségileg olyan. Sőt, minél mozdíthatatlanabbnak látszik, annál inkább. Ennek megjelenítéséhez nem szükséges a nagy Romulus alapítörténetét lényegesen átalakítani, de még a rendszerváltás dolgaival sem muszáj feltétlenül elszakadni. Az éppen összeomló rendszer menekülő urai itt is lázas iratmegsemmisítésbe kezdenek. Úgy látszik, a nyomok, a bizonyítékok eltüntetésének gesztusa örök.

A jelen igazán izgalmasan mégis a szövegben, apró motívumokban, félzavakban és főképp a színészi alakításokban, a játéktílusban bujkál. Epizódokban, látszólagos mellékszerepekben. *Piti Emőke* magát csábosan-cinikusan illegető görög műkereskedője mintha magát is árulná, ámde elérhetetlen üzletasszonyi fölény biztos tudatában. *Domokos Zsolt* és *Borsányi Dániel* komornyikkettőse lenéző együttérzéssel, kételkedő rokonszenvvel szolgálja a különösen viselkedő főnököt. *Pallagi Melitta* érzéseiben bizonytalan, megszeppent kislánként éli végig a történelmi vihart. *Spilák Lajos* pompásan gyúrja egybe a mesebeli jötevő és a könyörtelenül praktikus üzletember karikatúráját. *Homonnai Katalin* nyúzott belügyminiszter, *Sipos György* hajszolt hadügyminiszter, Horváth Szabolcs minden megoldásra pókerarccal kész menekülő bizánci császár. *Lovas Dániel* mintha valóban halálra hajszolná magát a haza megmentése iránti buzgalomban, *Viktor Balázs* meg a több évi fogságból menekült fiatalember szerepében a történelem egyetlen valódi áldozataként hitellel mutatkozik. *Rózsa Krisztián* a morcosnak látszó, de alapjában jámbor germán vezér. *Nyakó Júlia* mint császárné a haza ambiciózus anyja. *Nagypál Gábor* remek formában hozza színre a konokon semmittevő, célját rejtgető, de a haza reménytelen ügye iránti véleményét pillanatra sem titkoló uralkodót. ●

BUDAPEST 2004-ben visszakapta patinás folyóiratát. A BUDAPEST olvasói közül jó néhányan már az új folyam tíz hiánytalan évfolyamának büszke birtokosai, de többen vannak azok, akik az elmúlt években csatlakoztak előfizetőink, barátaink táborához.

Szerkesztőségünk – és műhelye, a Nagy Budapest Törzsszál – úgy gondolja: a mögöttünk lévő évtized publikációi elegendő alapot adnak ahhoz, hogy azokat az értékeket: írásokat, képeket, amelyeket az elmúlt években közreadtunk, tematikus repertóriumokban is hozzáférhetővé tegyünk régi és új olvasóink számára. Az Egy város képei című kiadvánnyal tavaly indított sorozatunk következő, idei első kötetét:

A BUDAPEST PLUSZ à la carte

című válogatást Szántó András gazdagon illusztrált írásaiból szerkesztettük és a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum támogatásával adjuk ki. A piacok világról, a nyári vendéglők történetéről, a cukrászdákról mesél.

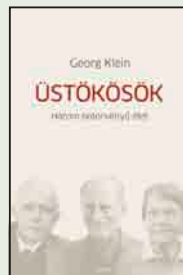
Előfizetőink (a postázási díjjal együtt) 1500 forintért vásárolhatják meg.

Megrendelni az összeg banki átutalásával, postai utalványon vagy a <http://www.budapestfolyoirat.hu/elofizetes-vasarlas-menuponton> lehet.

Kérjük: MINDEN ESETBEN GONDOSAN TŰNTESSE FEL a nevet és a postai címet, akinek és ahová a lapszámot postázzuk. A kiadó hivatalában – PRESSXPRESS Bt. 1037 Budapest, Vörösvári út 119-121 – hétköznapokon személyesen is megvásárolhatja a kiadványt.

Kapható továbbá az Írók Könyvesboltjában (VI., Andrássy út 45.), a FUGA Budapesti Építészeti Központban (V. Petőfi Sándor utca 5.), a Budapest Antikváriumban (IX., Üllői út 11-13), a Litea Könyvesbolt és Teázóban (I. Hess András tér 4.).

KÖNYVJELZŐ • KÖNYVJELZŐ • KÖNYVJELZŐ

GEORG KLEIN: ÜSTÖKÖSÖK – HÁROM ÖNTÖRVÉNYŰ ÉLET

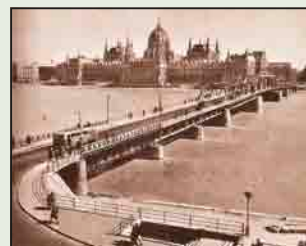
Corvina Kiadó

Új esszékötetében Georg Klein három kiemelkedő jelentőségű alkotó, a zeneszerző Bartók Béla, a genetikus Seymour Benzer és az orvosi Nobel-díjjal kitüntetett botanikus Barbara McClintock pályájának bemutatásával és munkásságának elemzésével nagyszabású szellemi kalandozásra invitálja az olvasót. A közös vonásokat keresi és mutatja fel a három öntörvényű életben, miközben a laikus számára is érthetővé teszi életművük úttörő jelentőségét. A szerzőt ugyanaz a szenvedély hajtja, mint hőseit: a gondolkodás szenvedélye, a művészet, a tudomány, a másik ember, a világ működése iránti olthatatlan érdeklődés.

Ára: 2 990 Ft

A Budapest Antikvárium ajánlata A DEMOKRATIKUS MAGYARORSZÁG ÚJJÁÉPÍTÉSE

Szerkesztette: Ráth László

A Kisiparosok Országos Szabadszervezetének kiadása (1947). A felvételeket készítette a Magyar Képszolgálat. Kiadói félvázson kötésben. Rendkívül gazdag képanyaggal illusztrálva!

Ára: 10 000 Ft

A könyv megvásárolható a Budapest Antikváriumban (1091 Bp., Üllői út 11-13.). Folyamatosan frissülő választék-ból böngészhet honlapunkon: www.budapestantikvarium.hu

VIRTUÓZOK – CD MELLÉKLETTEL

Holnap Kiadó

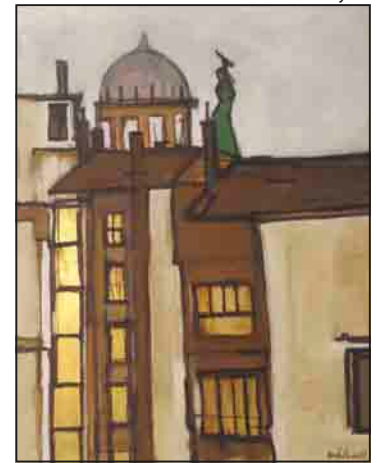
A műsorban szereplő tehetséges fiatal zenészek most interjúkban mesélnek arról, hogyan vált életük részévé a zene, amely számukra sikerélményt és önbizalmat ad. Beavatnak mindennapjaikba: kiderül, egyikük sem csodabogár, terveik, álmaik aligha különböznek más gyerekek vágyaitól. Megszólalnak a szülők és a tanárok is, akik nem hallgatják el a zenetanulással járó nehézségeket, kétségeiket sem. A zsűritagok és a televíziósok pedig a beszélgetésekben is a komolyzenét körbevevő falakat lebontva teszik mindenki számára közérthetővé, szerethetővé a klasszikus muzsikát.

Ára: 4 900 Ft

PEST-BUDA KÉT ARCA

szeti Egyetemen a közelmúltban végzett grafikusok, *Dobó Bianka* és *Szabó Kristóf* anyagából. Műveik sajátos tárgyilagossággal közelítik meg Budapest föld alatti és feletti közös helyeit, tereit, átjáróit, aluljáróit. Úgy nyúlnak a művészek a városunkban heverő témákhoz, mint *Krúdy* Szindbádja a gőzölgő marhahúsleveshez: melankolikus ábrándozással, szemlélődő odaadással, étvágygerjesztően és biztos önérettel. Karctollal és ecsettel ábrázolják, amit megélnék: a szinte monokróm underground dekadenciát, a tömegközlekedésben elmagányosodó, lemeztelenített kiüresedést; avagy nevezetességeink térképsiluett-háttereiből kivilágító élvonalú, fásultan szöszmötölő közmunkásainkat. S mégis: van ezekben a jelenetekben valami pozitív intuíció, valami ígéretes üzenetfele, valami békés jövőt sugalló metropoliszosság. ●

Dobó Bianka munkája

Szabó Kristóf festménye

Zenéljünk együtt, szabadon! Egy nap, amikor a vajas dobozból is hangszer lesz, szimfónia helyett pedig szinfóniát készíthetünk fonalakból. Hangok, kották, hangszerek – a Budapesti Fesztiválzenekar június 7-én délelőtt 10 és este 18 óra között Családi Pikniket szervez a Millenárison mindenkinek. Kicsiknek és nagyoknak, nagypapáknak és unokáknak, távoli unokatestvéreknek és rég nem látott nagynéniknek. A zenét most nem csak hallgatni lehet: a hangszereket meg lehet fogni, ki lehet próbálni, sőt, el is lehet készíteni. Fűzni, fonni, szöni és hajtogatni tanulhatnak a játékos kézművességre nyitottak és bebizonyosodik, hogy hangszer szinte bármiből lehet, ami a kezünk ügyébe kerül. Arra is van lehetőség, hogy a fiatal tehetségek mesterkurzuson vegyenek részt a Fesztiválzenekar muzikusaival, a filmes workshopon pedig a nagyobbak filmet is forgathatnak, és egy gyerekopera is várja őket. A kisebbeket a zenekar Kakaókoncerttel és Hangszerkóstolóval várja, és egy izgalmas Várjátékon is részt vehetnek csörgősipkával, trónnal és joggal. Minden, ami zene, egy helyen, egy időben, a világ egyik legjobb zenekarának muzikusaival. A Kakaókoncertekre és a gyerekoperára jegy váltandó, minden más program ingyenes. További információ: www.bfz.hu. ●

MINDEN FŰSZÁL MUZSIKÁL

Családi Piknik a Budapesti Fesztiválzenekarral

Millenáris Park, 2015. június 7-én délelőtt 10–18 óra között

HÁT AZT MEG HONNAN VEGYEK?

Interaktív tárlatvezetés

Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum,
2015. május 24. vasárnap, 16 óra

A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban kéthetente, vasárnaponként interaktív tárlatvezetésekkel várják a látogatókat. Az „Éltre kelt történelem” című programsorozat következő alkalmán korabeli környezetben barangolhatják be az érdeklődők a '30-as évek Budapestjének utcáit.

Az 1932-ben élő *Ujvári Ádám* fűszeresegéddel együtt fedezhetik fel, mit és hol volt érdemes vásárolni a békebeli Budapesten. A tárlatvezetésen való részvétel előzetes bejelentkezéshez kötött. A program részleteiről a múzeum honlapján, a www.mkvm.hu weboldalon olvashatnak. ●

A TERMÉSZET IGÉZETE

Qi Baishi-festmények a Pekingi Művészeti Akadémia gyűjteményéből

Magyar Nemzeti Galéria, C épület, 2015. június 28-ig

Kínán kívül először Magyarországon mutatkozik be a 20. századi kínai festészet egyik legkiválóbb mestere egy egész életművét átfogó, retrospektív kiállításon.

Qi Baishi (Csi Paj-si, 1864–1957) eleinte fa- és pecsétfaragóként szerzett komoly hírnevet, és csak élete derekán fordult a festészet felé. Madarakat, virágokat ábrázoló képeivel, mérsékelt és ötletes színhasználatával kitágította a hagyományos kínai piktúra kereteit. Főként az élet apró jelenségei érdekelték, a környezetében látott egyszerű motívumokat örököltette meg: virágokat, zöldeket, gyümölcsöket, állatokat, köztük leginkább rókákat, halakat, békákat és rovarokat. A kalligráfiát is nagy hangsúllyal használta kompozícióiban. Budapesten látható több mint száz művén jól nyomon

követhető festészetének alakulása. Tájképei és figurális alkotásai mellett a kiállítás gerincét életművének legfontosabb szakasza, az időskori stílusváltás remekeinek számító növény- és madárábrázolások képezik.

A kiállítás sajátos színfoltját jelentik a neves kínai festőknek a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeumban őrzött válogatott alkotásai.

A kiállítóterben kialakított múzeumpedagógiai foglalkoztatásban a látogatók a kiállítás megtekintése során szerzett információkat aktív módon is használhatják, például kipróbálhatják az íráshoz, festéshez, kalligráfiához használt tárgyakat. A kiállításához családi vezető is készült, a kiadvány kicsik és nagyok számára egyaránt érdekes információkat, kultúrtörténeti adalékokat közöl. ●

AZ ÉV FAJAINAK FELVONULÁSA

A Biológiai Sokféleség Napja

Magyar Természettudományi Múzeum, 2015. május 22. péntek, 10-től 14 óráig

Múzeumi szakmai körökben már hagyománya van a Biológiai Sokféleség Napja megünneplésének, amibe most a nagyközönséget is bevonjuk. Ezen a napon múzeumi szakértőink segítségével ismerhetik meg jobban a 2015-ös év fajait: az ürgét, a búbosbankát, a kecsegét, a szentjánosbogarat, a kocsányos tölgyet és a fehér szegfűt.

A fajok legjobb ismerői, az őket kutató muzeológusok mesélnek róluk és rokonsági körükről, életterükről és arról, hogy miért éppen ők érdemelték ki az év faja címet ebben az évben.

Interaktív programunkat rendhagyó múzeumi órákkal, természetfilmek vetítésével is színesítjük. A programon bármely megváltott kiállítási belépőjeggyel lehet részt venni. ●

ELHANGZÓ KIÁLLÍTÁS

Finisszázs a PIM Esti Extra keretében

Petőfi Irodalmi Múzeum, 2015. május 27. szerda, 18 óra

A hónap végén záró „A törés a szavakban van” – Holokauszt-emlékezet és irodalom című időszaki kiállítás szövegeit ismert kortárs szerzők szólaltatják meg. A Magyar Holokauszt Emlékév keretében megrendezett kiállítás célja egyrészt nyomatékot adni a szembenézés megkerülhetetlenségének, másrészt megmutatni, hogy az eltelt emberöltőnyi idő fogódzókat is kínál a Holokauszt traumájának feldolgozásához. A kiállítás több, egyformán létjogosult megközelítésmódhoz is adalékokkal szolgál, egyfelől a dokumentum- és önéletrajzi irodalom, másrészt a fikció, illetve a kortárs médiaművészet területeiről hozott példákkal. A felhasznált szövegek nemcsak tartalmuk révén, hanem látványelemként is olyan kiállítási tér létrejöttét szolgálják, amely alkalmas arra, hogy emlékezhelyként működjék. ●

ÉTKEZÉSI ÍRÓ

Járdacsárda

szöveg: Jolsvai András, fotó: Sebestyén László

Itt a tavasz, s hogy itt a tavasz, onnan tudhatjuk elsősorban, hogy Budapestet gombamód lepik el a járdára kitett székek és asztalok, a legkülönbébb stílusban és elrendezésben, meggátolva a helyváltoztatás egyetlen fajtáját, mely ebben a városban egyáltalán még lehetséges volt, a gyaloglást. (Egyes források szerint innen származik a székesfőváros kifejezés.) Külcsönös félreértések folytán ezt a jelenséget teraszolásnak szokás nevezni, és vannak, akik a vendéglátás természetes velejárójának tartják. Pedig, higgyék el, nem az.

Hogy megspóroljuk magunknak az energiát és időt, míg elmagyarázom, miért is nem, a következőt javaslom: sétáljanak végig a körúton, és üljenek be (ki) bármelyik vendéglő úgynevezett teraszára. Rendeljenek egy világos színű ételt vagy italt, ültessenek magukkal szembe egy kedves, távoli ismeróst, és próbáljanak meg beszélgetni vele. A következők fognak történni a legrövidebb időn belül: az étel és az ital az utca felvert porától elszíneződik, az asztaltársunknak pedig egyetlen szavát sem értjük majd. Hosszabb, fél órát is meghaladó járdalét után szúró fájdalmat érzünk majd a tüdőnk táján, biztos jeleként annak, hogy a benzinszármazékok megfe-

lelő mértékben letelepedtek már a belső szerveinkben.

Egyszóval a járdára kitett asztalok nemcsak a gasztronómiai élményt teszik lehetetlenné, nemcsak a gyaloglást gátolják meg, hanem egészségünkre is rendkívül károsak. Akkor pedig mivégre az egész?

Fenti kérdésünkből két további kérdés következik. Az egyik, hogy miért engedélyezik az illetékesek az ilyesmit, a másik, hogy mi, pestiek, miért hódolunk ennek az életveszélyes szenvedélynek. Az első kérdésre igen egyszerű a válasz, az illetékes kerületek és illetékes döntéshozók így növelik saját bevételeiket. (Hogy e kettő oly gyakran nem esik teljesen egybe, az abból is látható, hogy engedélyt nyerne a teraszépítésre mindazon helyek, ahol ez fizikailag szinte lehetetlen, viszont nem kapnak engedélyt azok, ahol a székek, asztalok senkit sem zavarnának – mert hogy a döntés másfajta koordináták mentén születik.) A második kérdésre, férfiasan bevallom, nem is sejtem a választ. Van két bizonytalan alválaszom, az egyik a dohányzással függ össze, a másik a város nyüzsgő forgatagának szemlélésével, de magam sem vagyok velük elégedett. Közrejátszhat még a beszélgetésre való képtelenség, melyet a

múlt alkalommal említettünk az éttermi zenélés kapcsán – itt, a teraszon, ab ovo meg se próbáljuk a kapcsolatteremtést – de hát annyi minden más van a méreg (direkt volt!) másik serpenyőjében, hogy a jelenség így is érthetetlen marad. (Egyedül a kamikázékepzőben volna létjogosultsága.)

Nehogy végleg elveszítsem rokonszenvűk megmaradt töredékét, sietek kijelenteni, hogy nem vagyok ellensége a szabadtéri vendéglátásnak, sőt. Élek-halok az erdei tisztásokon abszolváltn piknikekért, de egy elegáns kerthelyiség is el tud varázsolni. (Régi magyar filmekben láthatnak eleget.) Sőt, ismerek olyan éttermetek ma is, melyeknek bájos, apró belső udvarán meghitt vacsorák szervezhetőek. És a Római-part vegyes tüzelésű éttermeinek is megvan a maga funkciója szűnyogirtás után. Sőt, azok a városi szigetek, ahonnan az autóközlekedés többé-kevésbé kitiltatott (a Ráday-utca meg a Tompa utca környéke, a Liszt Ferenc tér, hogy csak néhány példát mondjunk), szintén tud követendő példával szolgálni. De a főútvonalak járdáin semmi keresnivalója nincs egy magára valamit is adó levesnek: e tekintetben nem nyitok vitát.

Illetve csak nem nyitnék. Mert, veszemre, jártam néhány déli nagyvárosban is életem során, és ott bizony azt tapasztaltam, hogy minden talpalatnyi helyet betérítnek az efféle sanigartenek. (A szó bécsi eredetű, persze, mint látható, magyar vonatkozásokkal.) Apró asztalok, zsúfoltság, kényelmetlenség az autók szájában. És ezért jobb helyeken még felárat is számolnak.

Jó, de miért épp ebben akarjuk lepipálni a művelt nyugatot? (Jav: délnyugatot?) ●

MÁTYÁS-TEMPLOM

A budavári Nagyboldogasszony-templom évszázadai (1246–2013)

www.btm.hu

Kiállítás a Budapesti Történelmi Múzeum Vármúzeumában és a Mátyás-templomban

THE MATTHIAS CHURCH

The Church of Our Lady in the Buda Castle over the Centuries (1246 – 2013)

Exhibition in the Castle Museum of the Budapest History Museum and the Matthias Church

A kiállítás helyszínei: Budapesti Történelmi Múzeum Vármúzeum, 1014 Budapest, Szent György tér 2., Budavári Palota E épület

Mátyás-templom: 1014 Budapest, Szentháromság tér 2.

Kép: Nádler Róbert, Mátyás-templom, 1899. Magyar Nemzeti Múzeum
Fotó: Kardos Judit

www.matyas-templom.hu

